

**TA  
PLATS!**

**T**

**A**

**P**

**L**

**A**

**T**

**S**

**!**

**ETT  
KONST  
PROJEKT**

**FÖR  
TILLGÄNG  
LIGHET**

# INNE HÅLL

## **INTRO**

### **HELA SAMHÄLLET ÄR STÄNGT, UTOM SAMTIDSKONSTEN**

Po Hagström

37

### **FÖRORD**

49

### **EN TILLGÄNGLIG VÄRLD**

Karin Faxén Sporrang

53

## **FRÅN KONSTEN**

### **VANDRINGSUTSTÄLLNINGEN**

**2010 – 2013**

Karin Faxén Sporrang

### **DE FINNS, MEN DE SYNS INTE DIREKT**

Lisa Torell

74

### **UNGAR SOM LYFTER**

Geska & Robert Brečević – Performing Pictures

90

### **VISITORS**

Lisa Jeannin & Rolf Schuurmans

104

### **TANGO**

Felix Gmelin

120

**THE WONDERFUL WORLD  
OF ABSTRACTION**

Jacob Dahlgren

134

**UTZOOMNING**

**TA PLATS! FÖRÄNDRAS GENOM ÅREN**

Po Hagström

151

**OM KULTURLYFTET**

209

**TVÅ RÖSTER OM TILLGÄNGLIGHET OCH KONST**

Karin Faxén Sporrang

221

**BACKA BANDET**

**INNAN VANDRINGSUTSTÄLLNINGEN**

**BÖRJADE ALLT PÅ KULTURHUSET**

Po Hagström

247

**SHELTER**

Jesper Norda

252

**GLOBAL GLIMPSE**

Glimpse

262

**FNITTRIFONEN**

Musik Museet

272

**HEMLIGHETER OM SVERIGE**

Maud&Leth

282

**FORTUNE TELLER**

**GAMING MACHINE AND ORACLE**

Ola Nilsson

294

**MIND MAP**

**PROGRAMVERKSAMHET KULTURHUSET 2010**

305

**EFTERORD**

**KONST FÖR ALLA**

Niklas Östholm

315

**EN UTVÄRDERING**

Anna Nord

323

**TACK!**

**FOTOGRAFER OCH  
KONTAKTUPPGIFTER**

356



**40**

**TUSEN  
PERSONER  
I SVERIGE  
ÄR TAL  
SKADADE**

**10**

**TUSEN  
PERSONER  
I SVERIGE  
ÄR GRAVT  
SYNSKADADE  
ELLER HELT  
BLINDA**

**250**

**TUSEN  
PERSONER  
I SVERIGE  
ANVÄNDER  
ROLLATOR**

**2**

**MILJONER  
VUXNA  
I SVERIGE  
HAR  
PROBLEM  
MED ATT  
LÄSA**

**130**

**TUSEN  
PERSONER  
I SVERIGE  
ANVÄNDER  
RULLSTOL**

**650**

**TUSEN  
PERSONER  
I SVERIGE  
BEHÖVER  
EN HÖR  
APPARAT**

**270**

**TUSEN  
PERSONER  
I SVERIGE  
HAR  
EN HÖR  
APPARAT**

**560**

**TUSEN  
PERSONER  
ÖVER 16 ÅR  
I SVERIGE  
HAR EN  
RÖRELSENE  
D SÄTTNING**



**280**

**TUSEN  
AV DESSA  
ÄR ÖVER  
ÅTTIO ÅR**

**1**

**INTRO**



**HELA  
SAMHÄLLET  
ÄR STÄNGT,  
UTOM  
SAMTIDS  
KONSTEN**

AV  
**PO HAGSTRÖM**

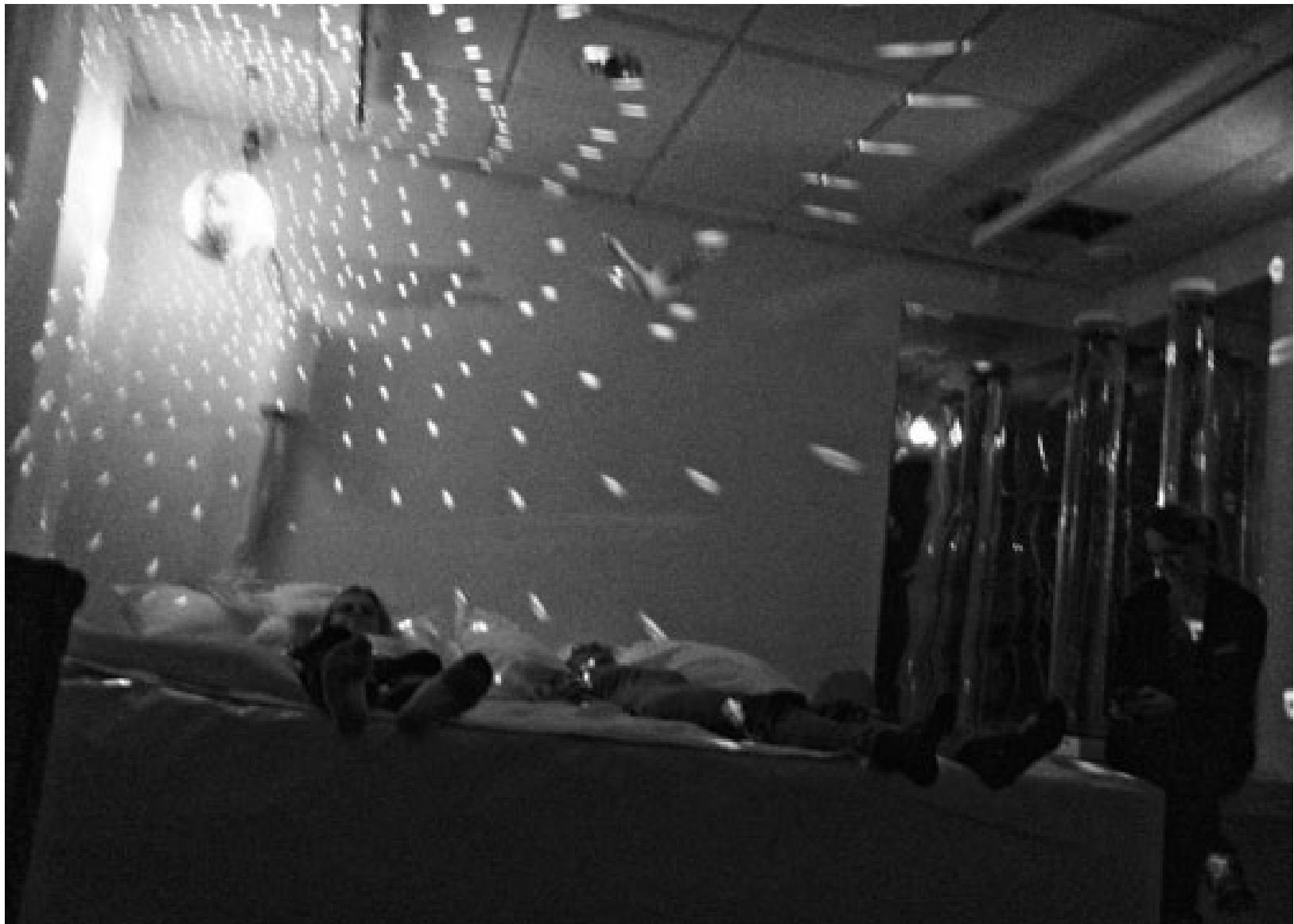


**ÖRÄLDRARNA** bar in sin dotter i Vita rummet och lade henne på en vattenmadrass med inbyggda högtalare. Man visste inte om hon kunde se, om hon kunde kontrollera sina rörelser eller om hon förstod vad som hände. De lysande trådarna placerades bredvid henne och så väntade man. Och väntade. Efter ett tag lyfte flickan upp en av trådarna och förde den till hörnet av sitt ena öga. Föräldrarna lärde sig vid detta tillfälle var flickan hade sitt synfält och hur de kunde stimulera henne.

Det här utspelade sig på Händelseriket, en enhet för människor med flerfunktionsnedsättningar. Jag mötte många där, individer med för mig obegripligt omfattande begränsningar.

”Det viktiga är inte deras begränsningar” rättade personalen mig. ”Det är deras möjligheter.”

”Men vad har era besökare för möjlighet att få en bra upplevelse, om de inte kommer hit?”



”Det beror på vilka utställningar som visas” svarade de. ”Hela samhället är stängt för vår målgrupp, utom samtidskonsten. Där har de möjlighet att få bra upplevelser tillsammans med sina familjer och assistenter.”

Vi startade *Konst med alla sinnen*, ett enkelt projekt med tydligt syfte: tillgång till konst är viktig för alla människor men kan ofta vara avgörande för människor med flerfunktionsnedsättningar. Vi ville bidra till detta. Vi bjöd in konstnärer som vi tänkte kunde vara intressanta för sammanhanget och bad dem arbeta på Händelseriket.

”Men jag kan inget om handikappade” var ofta första reaktionen.

”Det är inte därför vi ringer” svarade jag. ”Det är din konst vi vill ha. Målgruppen råkar bara just i det här fallet vara funktionsnedsatta.”

I vår informationskampanj mot Stockholms konstinstitutioner upprepade vi detta mantra, ”Nej, ni behöver inte anpassa er konst. Ni behöver däremot informera om den bättre.”



Lotte Blumenthal inviger *Tango*  
av Felix Gmelin

Antalet aktörer växte allt eftersom möjligheterna blev synliga. När Felix Gmelins verk *Tango* invigdes höll Lotte Blumenthal, ordförande för FUB i Stockholm, ett tal:

”Min son tillhörde de allra första som började träna rullstolskörning på slinga. Eftersom han bland annat inte heller ser tog det två år längre tid för honom än för hans kamrater som började samtidigt. Men Tina, som ledde träningen, gav inte upp. När min son stannade på helt andra ’upplevelseställen’ än de som fanns längs vägen, ställde hon sig bredvid och blundade för att försöka förstå varför. Och hon lyckades! Det kunde vara skrivmaskinsknatter i en korridor eller en svag luftström från en ventil. På så sätt insåg Tina att han gjorde medvetna och egna val.

Vilken lycka när han vid 26 års ålder äntligen kunde förflytta sig på egen hand med slingans hjälp. Och inte undra på att jag nu ropar ’Vad häftigt’, inför tanken att han också kommer att kunna dansa tango!”

Projektets två år gick fort och våren 2009 samlade vi ihop trådarna. En dag fikade jag på Kulturhuset med Jenny Åhsberger och Ola Ilstedt från Stockholms fritidsutvecklare.

”Vi måste nå de som inte redan är frälsta” sa Jenny. ”Du borde göra ett större projekt och göra det mer publikt.”

”Kan du inte göra det här på Kulturhuset” föreslog Ola, ”det kallas ju Stockholms vardagsrum.”

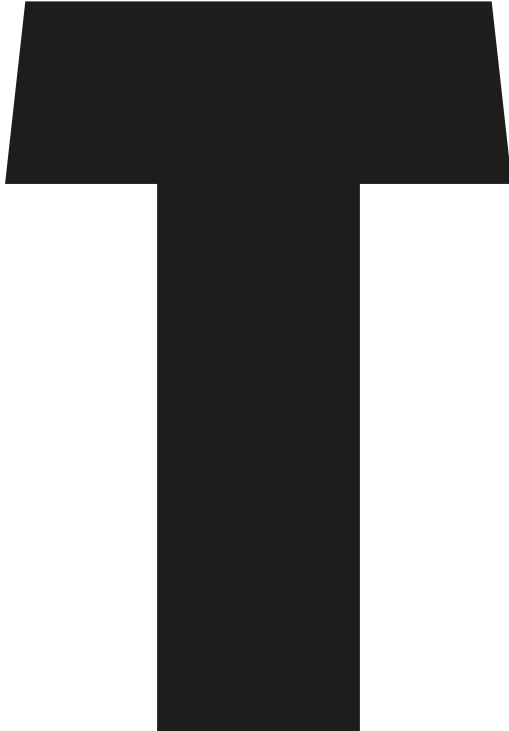
Då gjorde vi det. Det blev TA PLATS! ●

Po Hagström

Curator och initiativtagare till TA PLATS!







**A PLATS!** var ett konstprojekt, en utställning och ett utbildningsprojekt. Det drevs av Konstfrämjandet, Po Hagström var projektledare, och det pågick mellan åren 2010 och 2014, främst med stöd från Allmänna Arvsfonden. Syftet var att belysa och lyfta fram samtidskonstens möjligheter att beröra människor. Oavsett funktionsförmåga hos besökaren. På den initiala utställningen på Kulturhuset i Stockholm 2010 deltog tio konstnärer/konstnärskollektiv. De var Performing Pictures, Lisa Torell, Jesper Norda, Glimpse, Felix Gmelin, Lisa Jeannin & Rolf Schuurmans, Jacob Dahlgren, Maud&Leth, Ola Nilsson samt Musik- och teatermuseet.

Urvalet av konst gjordes utifrån en idé om interaktivitet och taktilitet. På Kulturhuset användes såväl audioguider som taktila utställningskartor för synskadade besökare. Informationsskyltar monterades i en höjd som även rullstolsburna kunde nå. På informationsskyltarna fanns en siffra som hänvisade till information i broschyrerna för seende besökare och till punktskrifthäften

och ljudspår i audioguiderna. Siffran fanns både i taktil form och i punktskriftsform. I audioguiderna fanns syntolkning, d.v.s. en kort text som beskrev hur verket såg ut så att synskadades medföljare lätt skulle kunna beskriva verket. Ett spår i golvet med en särskild tejp ledde de synskadade genom utställningslokalen och mellan informationsskyltarna. I projektet lyftes också vikten av personalens bemötande och informationens utformning fram som centralt när det gäller att skapa tydlighet.

När TA PLATS! förvandlades till en vandringsutställning som 2010 till 2013 skulle turnera runt i Sverige koncentrerades projektet till fem verk. Man skulle enkelt kunna bygga utställningen och anpassa den efter de rum den skulle installeras i. Det var inte alltid rum ämnade för utställningar. De platser, institutioner och kommuner som tog emot utställningen var på olika sätt intresserade av att aktivt arbeta med demokratifrågor och tillgänglighet. De ville arbeta inkluderande och gränsöverskridande i sin organisation. I vandringsutställningen medverkade konstnärerna Lisa Torell, Performing Pictures, Felix Gmelin, Jacob Dahlgren och Lisa Jeannin & Rolf Schuurmans.

Om man även räknar in *Konst för alla sinnen* år 2007 – fröet till TA PLATS! på Händelseriket, nuvarande Centrum för sinnesstimulering i Stockholm – så kom TA PLATS! att ta plats i hela sex år runt om i landet. Vid sidan om den fysiska konstutställningen arrangerades en mängd parallella aktiviteter under dessa år. Seminarier, workshops och samtal, samarbeten och utbildningar, allt för att sprida kunskap och erfarenheter kring att arbeta med samtidskonst och tillgänglighet. Utställningsvärden Anna Nord engagerades för att testa lokalernas framkomlighet på Kulturhuset och informationens tillgänglighet. Hon saknar själv helt syn. Hennes urvärdering och erfarenhet av utställningen avslutar den här boken.

Sex år är en lång tid. Boken du nu håller i din hand vill dels redovisa ett fragment av allt det som skedde i skuggan av TA PLATS! Men den vill dessutom fungera som ett fristående, filosofiskt samtal kring tillgänglighet. ●

Karin Faxén Sporrong

Skribent

Po Hagström

Projektledare för TA PLATS!

Niklas Östholm

Intendent

Folkrorelsernas

konstfrämjande



# **EN TILL GÄNGLIG VÄRLD**

**AV  
KARIN FAXÉN SPORRONG**

”I like that word, ‘*accessibility*’...”

—N/A, februari 1934, *The Polio Chronicle*<sup>1</sup>

**ARS NITTVE**, tidigare chef för Moderna Museet, berättade i ett sommarprogram för många år sedan hur det var när han upplevde stor konst, på riktigt, för första gången. Han lade tyngden på det sinnliga i upplevelsen, snarare än det intellektuella. Han liknade det vid en naturupplevelse; när det snöar mot ansiktet.

Lars Nittves berättelse om snön och konsten får mig att tänka på min upplevelse av ett litet barns första snö, i skrivande stund helt nyss. Han vände upp ansiktet mot himlen och blundade. Sträckte upp armarna. Rörde vid snön. Öppnade munnen och sträckte ut tungan. Också för honom handlade det om en stor sinnesförnimmelse. Evigheten fanns i daggdroppen, eller, som det nu blev, i snöflingan. Jag skall inte påstå att Lars Nittve sträckte ut tungan och smakade på konsten. För det vet vi ingenting om. Men – tiden stannade helt säkert upp också för honom.

---

<sup>1</sup> Jag tycker om det där ordet, ”tillgänglighet”... (min övers.)

Dofta, se, lyssna.

Alla kan inte älska konst. Men man kan helt säkert påstå att konst kan beröra alla, oberoende av våra olika förutsättningar. Den har en inneboende tillgänglighet. Men den är beroende av vårt mottagande. Utan oss blir den ingenting. Vi måste göra den, använda och ha tillgång till den. Utan användare, utan betraktare, är konsten desarmad. Den blir levande vid beröring.

Man kan säga att man som människa egentligen aldrig riktigt vet hur den andre har det. Man kan inte veta vad ett konstverk betyder för en annan människa, helt och fullt. En sak är dock helt säker: det skiljer sig från den egna erfarenheten. Upplevelsen av ett konstverk kan innebära helt olika saker, för olika människor. Det talas om tolkningsföretråde: när konstnären gjort sitt, när hen har signerat målningen eller projicerat filmen eller utfört sin happening, då blir konsten fri. Allas tolkning av den är då den rätta.

Sällan blir den inneboende tillgängligheten i konst så tydlig som när konstnärer använder sig av en interaktivitet som överbryggar gränsen mellan fiktion och verklighet.

Betraktaren/användaren måste då aktivera verket. Gå in i det, röra vid det, känna det.

Det är som om konsten blottar strupen, gör sig skyddslös, i ett försök att få vår uppmärksamhet. Ansvar att göra verket fullständigt vilar på oss. Ansvar att uppleva, se och känna, vilar på oss.



Citatet som inleder den här texten är inte skrivet av någon känd person. Tvärtom. Skribenten är N/A, "not known", okänd. Allt vi vet är att hon eller han var patient på Roosevelt Warm Springs Institute for Rehabilitation i Georgia våren 1934. Efter att ha konstaterat att hon eller han tycker om ordet så beskrivs tillgängligheten på institutet. Den där de rullstolsburna patienterna med ett minimum av ansträngning kan förflytta sig från en huskropp till en annan. Den som innebär att det inte finns trösklar och att en dörr öppnas automatiskt, med hjälp av en fotoelektrisk cell. När ljusstrålen bryts av den egna kroppen så svänger dörren bara upp, som genom ett mirakel. Tonen i artikeln är till en början beundrande. N/A verkar känna en stor glädje inför det faktum att



*Klassrum med taktila modeller av frukt,  
grönsaker och blommor för undervisning i botanik,  
från Perkins school for the Blind, 1924.*

den moderna tidens uppfinningar också kommer poliopatienterna till del. Men så ändras tonen – man anar en skärpa. Och anledningen till varför N/A har skrivit en insändare i *The Polio Chronicle*<sup>2</sup> går upp för läsaren; på ett sätt råder ingen tillgänglighet alls på institutet. Det må vara tröskelfritt. Och personalen må vara mycket professionell. Men när man kommer som ny patient, då blir man inte omhändertagen, i alla fall inte med värme. De andra patienterna – *the old-timers* – anstränger sig inte heller för att inkludera nykomlingen i sina eftermiddags- och kvällsaktiviteter. Man gör sig otillgänglig. Man går inte för nära. Och man delar inte med sig, varken av tankar eller känslor.

Patienterna på Warm Springs förväntades säkert känna sig tacksamma. Säkert var de också det, delvis. Men under ytan måste det ha kokat av frustration över situationen de hade hamnat i. De fruktade polioepidemierna slog oftast till på sommaren. 1900-talets största utbrott rapporterades i Västeuropa, Kanada, Australien och i USA.

---

<sup>2</sup> *The Polio Chronicle* var en tidskrift som publicerades mellan åren 1931 och 1934 av en grupp patienter på Warm Springs Institute.

Sommaren 1916 rapporterades över 9 000 smittade människor, bara i New York City. 1905 hade en epidemi svept in i Sverige, också vid sommartid. Överallt drabbades människor och i synnerhet barn, genom alla samhällsskikt. Muskelgrupper paralyserades i större eller mindre omfattning och som över en natt kunde man, om man hade otur, få uppleva det mest traumatiska: inte bara det att från att ha varit en människa med full rörelseförmåga bli en krympling, som det hette då. Utan också att få uppleva ett totalt utestängande från i stort sett hela samhället. 1921 smittades USA:s president Franklin D. Roosevelt av vad man då antog var polio. Det bidrog till att mobilisera den internationella kampen för ökad forskning kring sjukdomen. Men av tusentals bilder av honom finns det bara två där han poserar i sin rullstol. Och den officiella bilden som där förmedlades av honom var av en stark och *challenged* (utmanad) man, som outröttligt kämpade på mot det friska och normala livet.

När man skall reflektera över tillgänglighet och funktionsnedsättning finns det mycket att reflektera kring. Historien tynger ner, blytung och svart. Det är bilderna jag tänker på: fotografier och illustrationer av en skräckfylld och ensam verklighet. Människor med medfödda eller förvärvade funktionsnedsättningar i det förflutna blev ofta utsatta för en behandling av samhället som nu är omöjlig att fatta. Vad skall man göra av dessa tysta bilder från 1800- och 1900-talet? Några bilder kommer från boken *Christmas in Purgatory. A Photographic Essay on Mental Retardation* av Fred Kaplan och Burton Blatt. Boken skildrar institutionsvården av barn och vuxna med psykisk funktionsnedsättning i USA och fick när den publicerades 1965 en enorm sprängkraft i debatten om institutionsvårdens vara eller icke vara. Bilderna kommer också från den rasbiologiskt färgade vetenskapliga litteraturen från 1900-talets första hälft, som *Hemmets läkarbok*. Och de finns i filmen *Freaks*, från 1932, där regissören Todd Browning tillsatte rollerna med människor med fysiska och psykiska funktionsnedsättningar.

Men, det finns andra bilder, bilder från det 2000-tal vi befinner oss i. I januari 2014 sände Tendens

på Sveriges Radio P1 en programserie med temat "Jakten på assistanstimmar". På webben finns en bild föreställande Jonas och hans fru Emma. Ingenting i bilden förmedlar svaghet eller sjukdom. Jonas är varken osynlig eller belastande. Han är en stark och skattebetalande medborgare, man och far. Det enda som avslöjar hans cp-skada är handledens tvära böjning inåt. Bilden förmedlar en känsla av att vi rört oss väldigt långt från det förflutnas förhållningssätt. Att detta att leva med en allvarlig funktionsnedsättning inte längre medför ständigt våld mot den egna integriteten, till exempel. Men så enkelt är det inte. Ett avsnitt i programserien handlar om hur Jonas levt med den lagstadgade, statliga assistansersättningen sedan han blev myndig. Den personliga assistansen har för honom inneburit rörlighet och frihet på många plan. Nu riskerar Jonas nämligen att fråntas ersättningen, på grund av politiskt styrda nedskärningar i välfärden. Och när han ansöker om ersättningen måste han med jämna mellanrum redovisa tidsåtgången för sina "grundläggande behov" som ligger till grund för ersättningen. Dessa behov är enligt Försäkringskassan nu begränsade till toalettbesök och liknande



bestyr som är kopplade till hygien. Han måste komma upp i de tjugo timmar som är satta som minimikrav för just dessa sysslor. Om han själv har lärt sig att klara av dessa sina "grundläggande behov" snabbare, eller helt utan hjälp, och inte kommer upp i timmarna (som räknas i minuter), då får han ingen statlig assistans. Och andra behov än de av Försäkringskassan standardiserade som grundläggande får han ingen hjälp med. Som hans ambition att vilja leva jämställt, till exempel. Han har tack vare personlig assistans kunnat hjälpa till med hushållsarbete och hämta och lämna barnen på förskolan.

•

Det ligger ett uppfräschat Systembolag inte särskilt långt härifrån. Den mest visuellt slående förändringen i lokalen är utformningen av den nya entrén, där man har haft ett uppenbart tillgänglighetstänkande i sin planering. Entrén löper längs hela butikens ena sida. Automatiska dörrar fanns det förut. De slogs upp om man tryckte på en knapp av plast. Nu behöver man inte trycka på knappen. De nya dörrarna glider isär när man



Brogatans Systembolag,  
Malmö, 1963

närmar sig dem. Det verkligt nya tillskottet i entrén är rampen som leder upp till dörrarna. Den är inget kosmetiskt påhäng, ingen snabblösning av ett plötsligt påkommet tillgänglighetskrav. Dess existensberättigande känns självklart.

Ett tillgängligt, barriärfritt samhälle må ha varit en utopi för människor som den poliodrabbade N/A i Georgia på 1930-talet. Men det fanns arkitekter som då hade visioner om något liknande. Modernismen närde idéer om den nya staden, skapad för människan och hennes rörelser. Ett stort, realiserat formexperiment är Brasilia som byggdes för att ersätta Rio som Brasiliens huvudstad i slutet av 1950-talet. Det fanns inga uttalade sociala eller funktionella ambitioner hos någon av arkitekterna. Brasilia var en helt och hållet estetisk vision. Men mänsklig rörelse och fysisk tillgänglighet till samhället var ändå dominerade faktorer i dess planering. Allt i Brasilia andas rörelse. Ett gestaltat, dramatiserat flöde. Det mesta är standardiserat och konformt: gravars djup, belysningen av motorleden som löper rakt genom centrum, avstånd, avfarter, shoppingcenter och sjukvårdssektorer. Man får en känsla av att man, när man rör sig genom

staden, ingår i en koreograferad föreställning. Avviker man från det bestämda blir man otvetydigt något främmande och felaktigt i omgivningen. I Brasiliens centrum är också rampen ett framträdande formelement. Den finns, ibland monumental, vid såväl entréer till regeringsbyggnader som i automatiserad version i de underjordiska tunnlarna som kopplar samman byggnader med varandra.

Den reglerade och lagstadgade tillgänglighetens estetik i en svensk förort, stad eller ett avfolknings-samhälle, påminner inte sällan utseendemässigt om högmodernismens formexperiment. Systembolaget såväl som IKEA ger, åtminstone mig, en känsla av att min kropps rörelser där är liksom i förväg uträknade och styrda.

I vår värld och vår tid är rörelsen av enorm betydelse. I ett demokratiskt samhälle är människors möjlighet till rörelse central. Att berövas eller utestängas från möjligheten till rörelse är att berövas sin förmåga att förnimma tillvaron och samhället och att i förlängningen påverka det. Ordet har i vår tid kommit att bli ett politiskt färgat begrepp, en lagstadgad dimension. Att erbjuda personlig assistans och färdtjänst, att

ta bort kullersten och att sänka trottoarkanter, att installera ramper, att erbjuda olika tekniska hjälpmedel och att lagstifta är konkreta verktyg i samhällets ambition att bli tillgängligt för alla.

Komplikationer visar sig i när man funderar kring vems tillgänglighet och rörelse som är den viktiga, vilken funktionsnedsättning som anses som svårast och i störst behov av samhällets hjälp.

Den synliga funktionsnedsättningen, där en individ har svårigheter att röra sig, är den som oftast blir bemött. Men hur är det med tillstånd som är osynliga? Mentala, inre? Psykisk sjukdom, komplexa störningar, individuella, odefinierade utvecklingsstörningar? Allvarliga utbrott av PMS varje månad med kognitiva svårigheter, konstant kraftlöshet, skakande händer, kraftigt försämrad balans, raseriutbrott, aggression och minnesbortfall som följd? Yrsel, graviditet, missbruk? Av Stockholms hemlösa är en tredjedel psykiskt sjuka och självmedicinerande med olika slags droger. Var finns denna grupps tillgänglighet till samhället? Och, hur ser den ut?

Vi är alla någon gång under livet satta helt eller delvis ur funktion. Vi åldras, vi skadas och vi dör. Det sker under det att vi erfar tillvaron.

Om en värld kan existera som är tillgänglig för alla, oberoende vem man är och hur man mår, kan man undra. Överallt omkring oss finns bilden av den rörliga, starka kroppen som ett verktyg i utformandet av ett kraftfullt och framgångsrikt liv. Denna kropp är det upp till oss själva att skapa. Det är ett påträngande och uppfodrande ideal att leva upp till. Svagheten är det andra, det mest främmande, det som sällan är synligt i vår värld – och när den är synlig är den skrämmande och gåtfullt. Den amerikanske skådespelaren Christopher Reeve, som spelade Stålmannen i flera filmer på 1970- och 1980-talet, var 1995 med om en ridolycka som gjorde honom helt förlamad. Hans pappa, F.D. Reeve, skriver i en essä om besvikelsen hos omgivningen när han ville dela med sig av verkligheten i sin sons nya tillvaro. Man ville inte höra om hur han behövde vändas flera gånger varje natt. Man ville verkligen inte höra om en död som närmade sig. Man ville inte höra om hans beroende av andras hjälp. Det var om Stålmannens kamp, hans styrka, hans vägran att låta sig nedslås av sitt tillstånd, hans fiktiva odödlighet, som man ville höra.

Den standardiserade tillgängligheten i de offentliga rummen omkring oss är nog viktig. Säkert upplevs den av många människor som funktionell. Men vi blir, när vi använder oss av den, förutsägbara och kategoriserade.

Men det måste få finnas andra tillgängligheter i andra slags rum. Och rörelser i dessa rum måste få leda till oförutsägbarhet. Det måste finnas situationer i vårt samhälle, där ingenting är standard- eller normalmodell. Där det felaktiga och det främmande ges plats. Där det svaga är lika synligt som det starka.

Konsten kan vara det rummet. ●

## KÄLLOR

David M. Oshinsky,  
*Polio: An American Story*,  
Oxford University Press, 2005.

Handikappombudsmannen,  
Rapport till Diskrimineringskommittén, 2004.  
[www.do.se/Documents/  
material-gamla-ombudsman/  
Diskriminering\\_och\\_tillganglighetpdfny.pdf](http://www.do.se/Documents/material-gamla-ombudsman/Diskriminering_och_tillganglighetpdfny.pdf)

FunkaPortalen  
[www.funkaportalen.se](http://www.funkaportalen.se)

The Disability History Museum  
[www.disabilitymuseum.org](http://www.disabilitymuseum.org)

Burton Blatt och Fred Kaplan,  
*Christmas in Purgatory*,  
Human Policy Press, 1974.

**2**

**FRÅN  
KONSTEN**

**VANDRINGS  
UTSTÄLLNINGEN**

**2010 – 2013**

**AV  
KARIN FAXÉN SPORRONG**

**LISA**

**TORELL**

# DE FINNS, MEN DE SYNS INTE DIREKT

**STÅR DEN INTE** lite för sig självt. Konstruktionen där borta, i mossgrönt? Den lilla, höga byggnaden. Ett slags hus, täckt av mjuk heltäckningsmatta. Nyansen väcker tankar på skog. Den gör inte mycket väsen av sig. Möjligen är den kamouflerad. Kan du se den nu? Det finns en tydlig öppning. Och vi förstår att det nog måste finnas ett inre, som vi kan ta del av.

Väl inne är det första vi känner ett visst mörker, ett dunkel omkring oss. Här är något som hörs. Man kan höra olika slags naturljud. Ett pipande, ett kurrande. Ett porlande. Här är också något som syns. Tittskåp, som presenterar små miljöer. Miljöerna är direkt inplockade från verkligheten. Här är gräs, en sten, en gren som något har bitit i, vass. Mossa. Bakom glaset finns också en PET-flaska i klarplast och en trasig fotboll. Vi installerar oss här, vi sätter oss tillrätta. Nu övergår pipande och porlandet i en mans röst.

Det berättas, så, en saga. Historien handlar om en relativt osynlig grupp i samhället: stadens

djur. De ser oss. De tänker på oss, de finns mitt ibland oss. De existerar, dessa små och stora överlevare som genom årtusenden utvecklat sina strategier. Fåglar, rävar, råttor, bävvar. Papegojor. Vi däremot ägnar dem ingen märkbar uppmärksamhet eller omsorg. Berättaren lägger ut texten. Det börjar kännas svajigt på flera vis – koncentrerar sig kattugglan verkligen på katter? Koncentrerar sig blygugglan på blyghet?

Berättaren är en uggla, säger han själv. Det är svårt att avgöra om han läser med glimten i ögat, eller inte. Dessutom innehåller texten uppenbara fel. Gör han inte konstpauser på fel ställen? Läser han med humor eller inte? Vad var det där för ett tonfall? Han läser helt enkelt inte sagan som den borde läsas. Då och då tappar han tråden, nästan sugen. Så verkar det. Han tycks vara både engagerad i ämnet och trött på alltihop, trött på att upprepa sig.

Vi lyssnar på berättelsen, med alla dess tonfall, fel, undertoner och underligheter. Om berättelsen handlar om stadens osynliga djur eller om det osynliga i en mer generell mening – det som på ett subjektivt, personligt plan är en osynlig kategori eller företeelse, blir mer och mer otidligt.

Och vilken stad talar han om?

Lisa Torells lilla museum får mig att tänka på de läsgrottor som finns på en del biblioteks barnavdelningar. Man kryper in där och är gömd. Det dunkla, skyddade rummet öppnar för en ny koncentration och tankeverksamhet. För mig är den fysiska avskildhet och osynlighet som installationen i sig erbjuder i förhållande till omgivningen någonting som den också handlar om.

Den handlar precis som titeln antyder, om det osynliga och de osynliga. Inflyttandet av en slags diskbänksrealistiskt verklig natur in i museet innebär att det vanligtvis osynliga och för oss värdelösa (en trasig petflaska går ju inte ens att panta längre) görs synligt.

Det blir ett budskap som i all sin enkelhet är politiskt: i vår värld är existensen visuellt villkorad. Alla finns, alla får finnas – men på ett villkor, om de syns.

Att finnas är att vara synlig.



Lisa berättar om upprinnelsen till verket:

*Jag tänkte på hur skönt det kan vara att få gå in i ett utrymme och få en långsam, liten upplevelse. Lyssna och fundera på saker och ting som växer i en. Jag tänkte också på hur det kunde vara när man var liten, när det fanns så mycket spänning i tillvaron, i precis allting egentligen. Inte bara i vissa saker. Det talas väldigt mycket om upplevelser idag. Som om man skall uppleva så mycket och så stort hela tiden. Jag tänker att man inte alls alltid måste uppleva så stora och häftiga saker. Det kan räcka det lilla. Att sätta sig på en parkbänk och ta en kaffe, kanske prata med en vän. Titta på vad som händer omkring en, precis intill. ●*

---

**LISA TORELL** arbetar platsspecifikt. Hon använder sig mycket av språk och text i sin konstnärliga praktik och har ett brett spektrum av uttryckssätt. Berättelsen är från början producerad i samarbete med Sveriges Radio 2002 och omarbetad för TA PLATS!

Lisa Torell är född 1972 i Göteborg. Hon lever och arbetar i Stockholm, Tromsø och Stavanger.











**GESKA &  
ROBERT  
BREČEVIĆ**

**PERFOR  
MING  
PICTURES**

# UNGAR SOM LYFTER

**PÅ FILMERNÄ** är barnen placerade mot olika bakgrunder. De poserar med solrosor, mot havet, i höstlandskap, på en fotbollsplan.

De håller i varsin överdimensionerad ballong.

Föreställningen är tydligt regisserad, rollerna tillsatta. Scenerna är färgkodade: barnet i sitt hav av solrosor bär gula regnkläder och ballongen är gul. Barnet i höstlandskapet bär röda byxor och ett rött plommonstop. Ballongen är röd. Det tredje barnet – insvept av ljust grå dimma – håller i en vit ballong och är klädd i vit fäktningsdräkt. Det fjärde barnet går i grönt, precis som sin fotboll och det omgivande gräset. Ballongen likaså.

Av dessa rörliga, men orörliga, bilder att döma tror man som betraktare att ingenting mer skall ske, än detta att barnen blir och är avporträtterade. De befinner sig så att säga bakom glas och ram, under avbildning, och som barn på porträtt ofta gör så tycks de märkligt avbrutna, som stillade. Uppsträckta, inför något som aldrig sker. Men porträtten består av mer än bilder.

Filmerna visas på små skärmar, inbyggda i lådor av valnötsträ. På dessa lådor finns tydliga, stora knappar. Lådorna med sina knappar ger ett gediget, nästan burget intryck. De är centralt placerade – de kan inte missas.

Och som en räddande ängel blir det betraktaren av barnen och av bilden som ger dem liv. Beträktaren trycker på knappen. Då stiger ballongen till väders och tar vägen någonstans. Och barnet följer med. Utan denna handling som löper rakt från verkligheten till och genom fiktionens värld är barnen fast i sin orörlighet.

Verket tycks handla om förändring. Hur svårt det är att förändras och förändra. Och på samma gång, hur oväntat lätt det var ändå, i efterhand. Det omöjliga blir plötsligt möjligt, utan förvarning. Det som trots allt var oundvikligt, händer. Beträktarens/användarens intervention öppnar för en ny situation, en helt annan bild: barnen flyger mot självständigheten, tack vare att han eller hon har givit sig in i deras lek.

Barnen försvinner. Kvar är en bakgrund.

Robert berättar om upprinnelsen till verket:

*Det är ibland knepigt att få ihop det här att arbeta som konstnär med att ha familj. Därför ville vi prova att arbeta med familjen som material. Inte autentiskt eller privat men på ett strukturerat och stilistiskt sätt. Det här verket ingår i det arbetet. Våra barn börjar bli stora nu och man ser mindre och mindre av dem. De gör sina egna saker, börjar få sina egna liv. Verket Ungar som lyfter handlar om hur ens barn plötsligt försvinner och vecklar ut vingarna. ●*

---

**PERFORMING PICTURES** undersöker mötet mellan betraktare och bild, ofta i form av platsanpassade installationer, där gränserna mellan fiktion och verklighet och mellan rörlig bild och stillbild, lösts upp helt eller delvis.

Geska är född 1975 i Tranås. Robert är född 1971 i Göteborg. De lever och arbetar i Stockholm.











**LISA  
JEANNIN  
&**

**ROLF  
SCHUUR  
MANS**

# VISITORS

**EFTER ATT HA** knogat sig fram på sin gren når sköldpaddan en punkt där den väljer att stanna.

På himlen flamar norrskenet.

I nästa scen sitter sköldpaddan vänd från oss. Den skriver. Så släpper den papperet som virvlar bort i rymden.

Skölden är en rigg. Och sköldpaddan är en fallskärmshoppare, som hoppar.

I ett hav av lera river stormen. En flaskpost dyker upp och försvinner.

Vit dimma tättnar och lyfter. Tre cigarett-rökande stearingestalter, med brinnande veckor på sina huvuden, står vid en vak på isen. De pilkar. Deras ljus slocknar varje gång de tänder en ny cigarett. Tårar får dem att sluta ögonen.

Sköldpaddan/fallskärmshopparen kraschar genom isen. Rökarna drar upp honom ur vattnet. Han är medtagen, en kälke får agera bår.

De ordnar med lägereld, munspelsmusik – en enkel blues – och filt. Fallskärmshopparen sitter vid elden, insvept.

Men varelsernas ljus brinner nu snabbt ner. Och ur deras gölar av stearin växer nya *steariner* fram.

Lisa Jeannins och Rolf Schuurmans film *Visitors*, från 2010, skulle kunna vara ett kapitel ur en egensinnig, animerad äventyrsberättelse. Huvudrollsinnehavaren – sköldpaddan/fall-skärmshopparen – befinner sig på resande fot genom ett svart universum. Han tycks både vara en distanserad betraktare och ta aktiv del i detta universum. Han stannar inte på en plats längre än att vi hunnit förstå den. Han kanske har mött någon, eller provat på ett eller annat. Gjort sig ännu en erfarenhet, av världen.

När man återger händelseförloppet i *Visitors*, eller får det återgivet för sig, verkar det först som om saker händer utan orsak, som om narrativet tar oväntade och slumpmässiga vändningar. Sedan inser man att det finns en annan slags kausalitet än den gängse, där händelseutvecklingen i berättelsen blir fullkomligt trovärdig.

Filmen har ett öppet slut. Huvudpersonen bryter illusionen och möter vår blick när han ser in i kameran.

Lisa berättar om upprinnelsen till verket:

*Fröet till filmen såddes under ett besök på en thailändsk restaurang i Jönköping. På bordet stod vinflaskor med stearinljus. Flaskorna var helt dolda under stearinet som hade runnit och som under måltiden fortsatte att rinna. De var som varelses, flaskorna. Vi kunde inte sluta tänka på dem och tänkte att man kunde göra en film med dem på något vis. Vi funderade länge på var de här figurerna skulle befinna sig, i vilken slags värld de skulle leva. De fick till slut vistas i ett fruset landskap. Man får tolka dem, och verket, hur man vill. Men för oss är de här varelserna en bild av miljöförstöring – de är fast i en ond cirkel av självförbränning, på väg mot katastrofen. ●*

---

**LISA JEANNIN** och **ROLF SCHUURMANS** använder sig av många olika medier och uttryck i sin konstnärliga praktik. Men återkommande i deras arbete är ett mytiskt och gränslöst visuellt berättande.

Lisa Jeannin och Rolf Schuurmans är båda födda 1972. Lisa är född i Uppsala, Rolf i Oss, Nederländerna. De lever och arbetar i Tranås.

A BIT

an atom

A JOT -

the ocean

I am changing

REALIZING MY  
SECRET

NATURE

I COME FROM  
THE SEA

a small part of  
anything

PARTLY TORTOISE  
PARTLY HUMAN

travelling  
with  
TIME

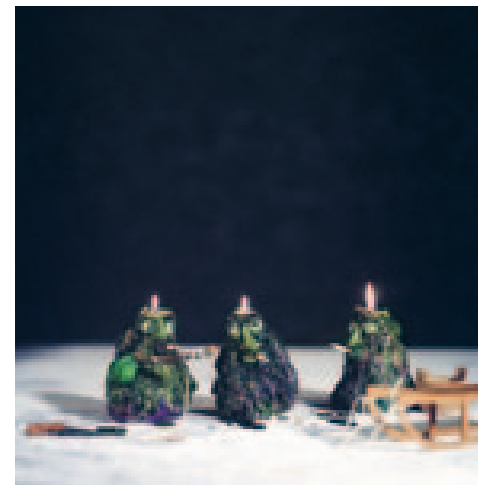
primal  
ocean

A DIGIT OF  
THE  
MOON

REPRESENTS  
THE ALLOGICAL

IMMENCE











**FELIX**

**GMELIN**

# TANGO

**EN TEJPREMSA** på linoleumgolvet bildar ett vidlyftigt mönster. Gör turer och vändningar, tar ut svängarna. Tar plats. Och ur högtalarna strömmar musiken: en tango.

Det är lätt att raljera över tangon som fenomen. Här platsar passionsbrott och svartmuskiga män med blänkande tandrader. Här frodas yviga fördomar om Finland, Evert Taube och Argentina. Ingen annan dans är väl så överlastad med klichéer.

Men, mer än så, eller trots detta: tango är och förblir en metafor för livet självt. Det verkliga, äkta livet. Eller kanske snarare – för hur livet borde, skulle ha kunnat vara: En fest. Varken eller mindre. Ett fyrverkeri av känslor och mänskliga uttryck, allt ackompanjerat av smäktande tongångar. Känslorna inte bara får, de skall ta, överhanden – om än under självbehärskade, värdiga, könstraditionella och eleganta former. Dansen medger intensiv närhet, underkastelse och följsamhet, beroende och icke-beroende, på en och samma gång.

Felix Gmelin har i sitt verk använt sig av AKKA-plattan. Den är ett tekniskt hjälpmedel för människor med så allvarliga och många funktionsnedsättningar att de är beroende av andra människor för att kunna förflytta sig från en punkt till en annan.

Plattan styrs av en tryckkontakt och följer en upptejpad slinga på golvet. På plattan placeras så rullstolen. För en utomstående kan kanske den självständighet som skapas tyckas vara väldigt begränsad. Men för en som sällan eller aldrig upplever självständighet är upplevelsen befriande. Detsamma gäller för anhöriga, som får uppleva hur en närstående med allvarliga funktionsnedsättningar kan röra sig, på egen hand. Om än bara för en stund.

Felix Gmelin har dels lyft fram och belyst själva AKKA-plattan i sitt verk. Den tronar intill tejen på golvet, antingen upphängd eller liggande på marken, ständigt beredd att sättas i bruk.

Han har också vidareutvecklat den. Nu är AKKA-plattan mycket mer än ett hjälpmedel för förflyttning. Den medger intensiv närhet, underkastelse och följsamhet, beroende och

icke-beroende, allt på en och samma gång. Den låter användaren få prova på hur det kan kännas att dansa tango.

Felix berättar om upprinnelsen till verket:

*Ett verk kallat Tools and Grammar<sup>1</sup> visades i samband med Konst för alla sinnen på Händelseriket i Stockholm.<sup>2</sup> Det handlar om hur man kan*

- 
- 1 I installationen *Tools and Grammar* från 2007 visas en funnen tysk journalfilm från 1934. Barn på en progressiv blindskola undervisas. Vi ser hur de trevande känner på rosor och gravstenar, springer i en lövskog och smeker en björnung – övervakade, guidade och hjälpta av lyhörda lärare. En diskrepans uppstår mellan filmens bilder och dess ljudspår – berättarrösten talar om något helt annat än det vi ser. Vi får höra om förskjutningen som ofta uppstår mellan ljud och bild, på film. En annan historisk diskrepans, på ett större plan, existerar i verket. Det föder en smärtsam insikt hos betraktaren: den, att människor med funktionsnedsättningar ansågs sakna rätten till liv i Nazi-Tyskland.
  - 2 Projektet *Konst för alla sinnen* föregick och banade väg för TA PLATS! Det var en utställning på Centrum för sinnesstimulering, då Händelseriket, Rosenlund Stockholm, 2008.

*uppleva tillvaron om man saknar en sinnesförmåga, som i det här fallet, synen, och hur man då använder sig av en annan. Jag ville göra ett verk som vänder sig direkt till människor med svår funktionsnedsättning, jag ville skapa ett bruksföremål, något att använda sig av för att kunna uppleva något nytt. Och jag ville förmedla min egen livsglädje – min "Joie de Vivre". På det sättet kom Tango till. ●*

---

**FELIX GMELIN** har i sitt konstnärskap arbetat med många olika slags medier och frågeställningar. Han intresserar sig för, bland mycket annat, mänsklig sinnesförnimmelse och sinnesförmåga.

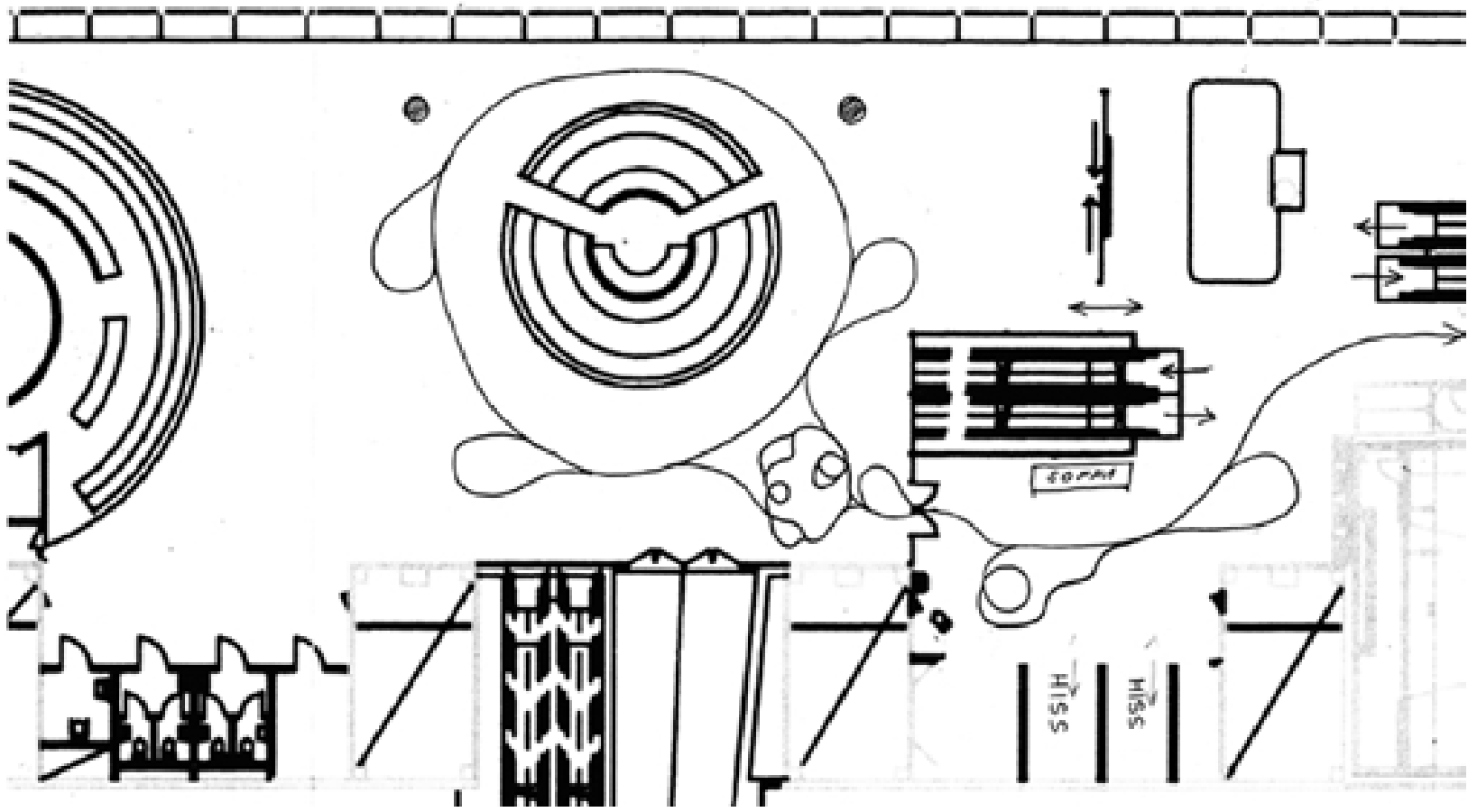
Felix Gmelin är född 1962 i Heidelberg. Han lever och arbetar i Oslo, Stockholm och Sarajevo.











**JACOB**

**DAHL  
GREN**

# THE WONDER FUL WORLD OF ABSTRAC TION

**LÅNGA, SMALA SATÄNGBAND** hänger ner från taket och bildar textila väggar. Duvblått, gult, rött, rosa, vitt, gult, medelhavsblått. Svart, brunt. Lila. Väggar bildar ett flera kvadratmeter stort rum eller kanske snarare en rymd, i rummet.

Verket får mig att tänka på en viss slags omklädningsrum, gjorda för många. Man träder in. Man vet inte vad som väntar. Utanför var man påklädd, tillsammans med andra påklädda. Snart är man avklädd, eftersom det är det som är själva poängen med omklädningsrum. Man är naken, i betydelsen sårbar.

I en redogörelse från en visning berättar en konstpedagog om en kvinnas reaktion på Jacob Dahlgrens installation. Hon var skeptisk till verket och ifrågasatte om det verkligen var konst.

Hon gav sig, trots allt, in mellan satängbanden, in i rummet. Hon försvann in i det. Och ropade exalterat där inifrån:

”Det *var* konst!”

Jacob Dahlgrens tredimensionella, textila rymd manar besökaren till inträde på ett lekfullt sätt. Man inte bara kan, man skall träda in i den. Det är först då som verket blir levande.

På 1940- och 50-talet försökte de abstrakta expressionisterna arbeta fram ett måleri där betraktare skulle delta aktivt i bilden, där de på ett mentalt sätt skulle bli en del av den och erfara något överväldigande efemärt. De producerade monumentala oljemålningar, ett slags dörrar in i fiktionen. Man aspirerade på att skapa stor sinnlig rörelse – betraktaren skulle försvinna i bilden. Det handlade om ett stort och tungt allvar och en strävan efter den rena upplevelsen, en total absolut närvaro och ett uppgående i nuet.

Installationen *The Wonderful World of Abstraction* handlar också om en uppslukande upplevelse på flera sätt. Dels är verket detta, i sig självt. Dels är det en referens till den abstrakta expressionismen. Verket kommenterar detta måleri, på ett nästintill kejsaren-är-utan-kläder-vis; inte minst genom sitt formspråk och storlek som förmedlar en liknande pretention att dominera.

Verket är en ömsint och lekfull kommentar av det egentligen så uppenbara:

”Men hallå. Att träda in i de abstrakta expressionisternas verk går ju inte. *Det är ju tavlor. Tvådimensionella.*”

Dessutom är de alltid, undantagslöst, maximalt larmade och orörbara.

Och om oljefärg har en tung konsthistorisk laddning, så äger kulört satäng en helt annan aura. Materialet viskar om något som är svårt att definiera men som kretsar kring skönhets-tävlingar, hyrda klänningar till studentbaler. Underkläder och rosetter. Let's dance.

De färgglada satängbanden är inte larmade. De lockar tvärtom till beröring och rörelse. På ett enkelt sätt skapas en erfarenhet där alla sinnesförmågor sätts i bruk.

Man blir betraktad, precis som i omklädningsrummet, av både sig själv och andra. Man har hamnat vilse i en ny situation, tillsammans.

Men man är också betraktaren. Här antar vi alla samma avklädda och nya gestalt.

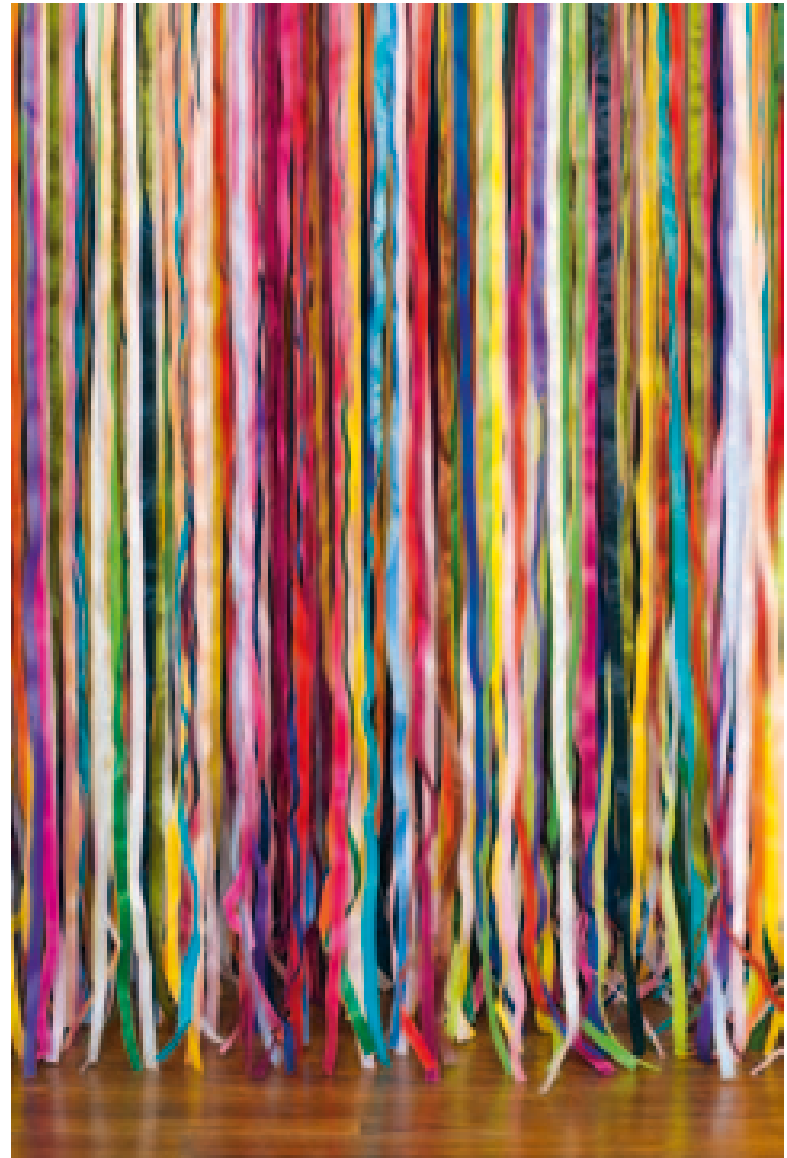
Jacob berättar om upprinnelsen till verket:

*Jag vistades på Colombo på Sri Lanka en period och hittade där en fantastisk sidenbandsaffär. Upplevelsen då, i affären, är upprinnelsen till verket. Det är rätt mycket jobb att knyta sidenbanden. Jag brukar få hjälp från oväntade håll. I Hamburg ägde galleristen jag jobbade med ett gym. Så då producerades verket av bodybuildare som i belöning fick ett gratis gymkort. ●*

---

**JACOB DAHLGREN** arbetar med olika uttrycksätt och medier beroende på vilket budskap han vill förmedla. Återkommande i hans praktik är konsthistoriska referenser, vardagliga, enkla material, och inte minst: ränder.

Jacob Dahlgren är född 1970 i Stockholm. Han lever och arbetar i Stockholm.











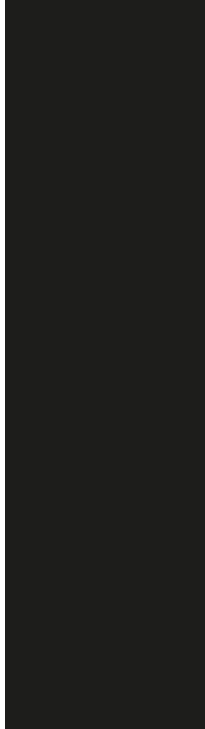
**3**

**UT  
ZOOM  
NING**



**TA PLATS!  
FÖR  
ÄNDRAS  
GENOM  
ÅREN**

**AV  
PO HAGSTRÖM**



**JUNI 2008** stod jag i Jesper Nordas installation *Shelter* när en flicka rullades in i rummet. Hennes armar var fastspända, överkroppen vriden och hon dreglade. Sedan gick hennes assistenter och lämnade oss ensamma. Vi lyssnade på ljudet av regn mot rutorna och ett susande från två plywoodskivor. Rummet badade i blågrönt ljus och på golvet stod en naken glödlampa med sitt gula sken. Flickan log allt mer och det gjorde jag med. Vi såg på varandra. Kanske upplevde vi inte samma sak, vad vet jag, men vi delade upplevelsen.

Detta utspelade sig i projektet *Konst med alla sinnen* och upplevelsen överfördes till själva grundprincipen för TA PLATS!: Konst kan nå alla människor i världen, oavsett språk, bakgrund, kultur och funktionsförmåga. Därför har konst unika möjligheter för att skapa möten och utbyten mellan människor. Därför kan konsten även öka förutsättningarna för människor att ta del av samhället.



Även projektets struktur var avsiktligt enkel. Resultatet har varit att alla slags verksamheter med relevans för demokrati och tillgänglighet har kunnat delta på egna villkor, och att alla orter som tagit emot projektet har kunnat använda det på det sätt som passar dem bäst. När vi frågat varför de vill arbeta med TA PLATS! har svaren därför varit väldigt skiftande:

”För att bemöta ensamkommande flyktingbarn.”

”För intern kompetensutveckling.”

”För att stärka människorna på ett behandlingshem här i bygden.”

”För att knyta samman stadens fattigare och rikare delar.”

”För att våra politiker inte ska skära ned på vård och habilitering.”

”För att få nya samarbetspartners.”

Och så vidare. TA PLATS! har mött och genererat oerhört ambitiösa målsättningar vilket lett vidare till alla olika former som vi arbetat i.

TA PLATS! hade elva nedslag 2010–2013 med hundratusentals besökare, otaliga seminarier, samarbeten och programpunkter. Hela tiden

absorberade projektet bra och dåliga erfarenheter och rörde sig vidare mot nästa ort. Ofta blev projektets form oförutsägbar och effekterna oväntade.

2012 kom vi till Sandviken där det inte var en konstinstitution som tog emot TA PLATS!, utan Sinnesriket, en enhet för människor med flerfunktionsnedsättningar. Därifrån drevs allt av Johanna Björkqvist och Eva Persson vilka varken gjorde skillnad på oss som deltog eller på konst och allt annat. En dag ringde de:

”Hej, jag har en fråga igen.”

”Ja?”

”Nu öppnar ju snart utställningen och vi har förstått att konst kan vara väldigt olika saker. Så min fråga är – kan *allt* vara konst?”

”Kanske det. Vad tänker du på?”

”Kan rallybilar vara konst?”

”Tja...”

”För då vill vi visa rallybilar i TA PLATS! Kan vi göra det?”

Sagt och gjort. De skickade foton på rallybilarna när de visats i utställningen och på eleverna från fordonsgymnasiet. De skickade också ett foto av det verk som var mest framträdande under perioden och det hade inte vi levererat. Det var en



banderoll på Kulturcentrums fasad med bild och poesi av Gahar Alian, en ung kvinna som under sin tid på Sinnesriket började uttrycka sig med konst. Det var även Gahar som representerade projektet när TV kom.

2013 öppnade vi på Dunkers kulturhus i Helsingborg. Det var den ny tillträdde chefen Katti Hoflin som ville arbeta med TA PLATS! men internt

möttes detta med skepsis. Varför skulle man, till exempel, visa konst i foajén gratis när man har två utställningslokaler där besökare betalar inträde? Efter många diskussioner installerades verken ändå i byggnadens entréhall för att visas under drygt två månader. Jacob Dahlgrens verk hängdes centralt och vid ett tillfälle sprang en flicka rakt genom satängbanden och in i en byst av Henry Dunker. Problemet löstes genom att bysten flyttades bort den kvarvarande utställningstiden vilket även det uppfattades som kontroversiellt.

Sedan fick TA PLATS! kritik i pressen. Helsingborgsborna förtjänade bättre än denna nybörjarutställning och att verken visades gratis antydde att Dunkers inte trodde på konstens dragningskraft. Katti Hoflin tvingades skriva ett svar i samma tidning där hon framhöll värdet av oväntade möten med konst samt kunde påtala att antalet besökare ökat med 40% under året.

Sammantaget kan man konstatera att TA PLATS! i Helsingborg ledde till att Dunkers kulturhus tvingades förtydliga sin verksamhet, både internt och i press, liksom gentemot sina besökare.



Inför Almedalsveckan 2013 trodde jag att jag visste allt om TA PLATS! men så hade jag ännu ett möte med Jesper Tottie från FUB och Mats Eriksson från Medis 5. Som vanligt utmanade de mig:

”Döden” sa Jesper. ”Det är ett av de yttersta tabuna i familjer med funktionsnedsatta. Det är dags att börja prata om det.”

”Jaha” svarade jag. ”Men jag kan ju inget om sånt. Kommer ni kunna delta?”

”Nej, det passar inte oss just nu” sa Mats, ”men jag kan ge dig några namn.”

”Och FUB kommer satsa på Almedalen nästa år, när det är val.”

”Det där fixar du” sa Mats.

Lokalen var fullsatt den fjärde juli, när prästen Astrid Andersson Wretmar, barnläkaren Margaretha Blomgren och journalisten Ann Lagerström ledde samtalet om anhöriga som dör. Som moderator såg jag publiken hela tiden, alla som lyssnade och delade med sig av personliga berättelser om förlust. Hur det är att förlora en dotter, en son, en hustru. Om att trösta, släppa taget, minnas, känna skam och lättnad och sorg. Varför kom de allihop, mitt under Almedalsveckan, och hur kunde det bli så fint i den lilla lokalen?

Vi arrangerade flera programpunkter den veckan – seminarier, filosoficafé, improvisationsteater och utställningar – men samtalet om död och förlust färgade allt annat på något genomgripande sätt. TA PLATS! omdefinierades och nådde nya människor på nya sätt. Igen.

Det här är alla exempel som visar hur amöban TA PLATS! inte bara själv har ändrat form utan även tvingat sina värdjur och deltagare att förändras. *Hur* har vi förändrats? En konstupplevelse, ett möte eller ett samtal låter sig inte utvärderas hur som helst. Ibland kan det till och med vila i oss i flera år innan det stiger till ytan och tillkännager: Jag har varit en del av dig all denna tid, jag har påverkat dig och därigenom världen. ●

**KONST  
FRÄMJANDET  
ÖREBRO**

5.9–12.10 2013

**KULTURHUSET  
STOCKHOLM**

19.3–13.6 2010

**DUNKERS  
KULTURHUS  
HELSNINGBORG**

17.1–7.3 2013

**KARLSKRONA  
KONSTHALL**

27.8–2.10 2011

**KUNGSBACKA  
KONSTHALL**

23.3–12.5 2013

**STOCKHOLMS  
LÄNSMUSEUM**

15.10 2011–15.1 2012

**ALMEDALSVECKAN**

30.6–7.7 2013

**LUDVIKA  
KONSTHALL**

10.2–25.3 2012

**KULTURENS HUS  
LULEÅ**

25.8–14.10 2012

**JAMTLI  
ÖSTERSUND**

28.10 2012–1.1 2013

**SANDVIKEN**

25.4–17.6 2012





**”MAN KAN  
ABSOLUT  
GÖRA  
MISSTAG,  
MEN  
GÖR NYA,**

**GÖR  
INTE OM  
SAMMA  
MISSTAG  
FLERA  
GÅNGER”**

**SUSANNE BERG**  
*Independent Living Institute*



**”HÖRDU,  
HALLÅ,  
DET ÄR ETT  
KONSTVERK!  
– DET ÄR JU  
HELT FAN  
TASTISKT!”**

**EN KVINNA  
PÅ KULTURENS HUS,  
LULEÅ**

*Motvilligt gick hon in  
bland satängbanden,  
efter att hon först inte kunde  
tro att det var konst.*



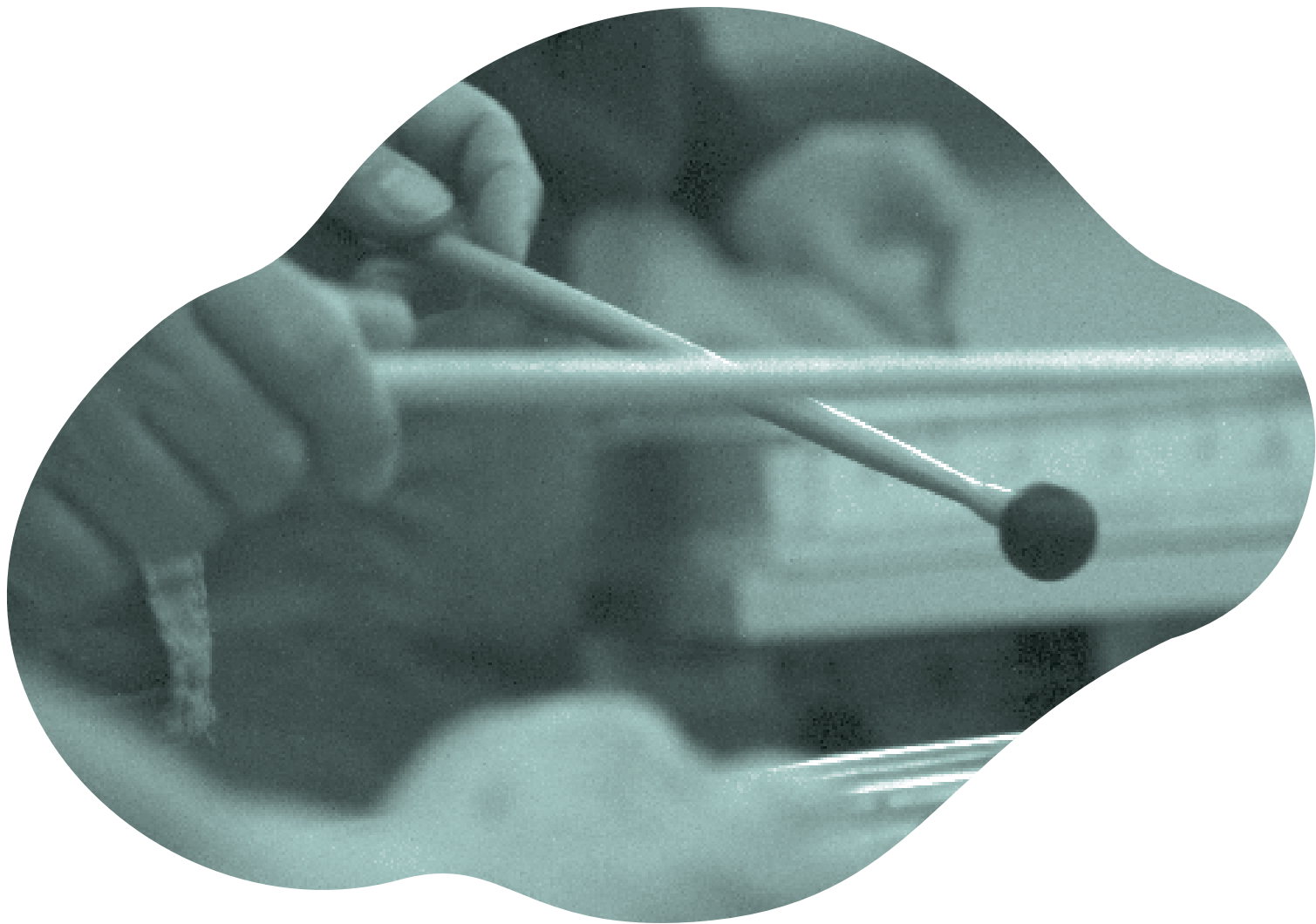




**”VI HAR  
SÅ SMÅ  
LOKALER,  
VAD HÄNDER  
OM DET  
PLÖTSLIGT**

**KOMMER  
HUNDRA  
MÄNNISKOR I  
RULLSTOLAR.  
VAD GÖR  
VI DÅ?”**

**PERSONAL**  
*på en konstinstitution*





**”MAN MÅSTE  
HA EN META  
FÖRSTÅELSE  
FÖR SIG SJÄLV**

**OM MAN  
SKA ARBETA  
MED NORM  
FRÅGOR.”**

**LOUISE ANDERSSON**

*enhetsledare för Innehåll och utveckling  
på Riksutställningar*



TA INVIGNING  
PLATS!

25/4 kl. 13.00 Konsthallen

Lina Thell  
Peter Swedin  
Lena Dahlgren  
Patrik Wikström  
Lina Larsson och Joff Schuermans



Sinnesriket

**””DET HÄR  
ÄR JU FÖR  
ALLA, DÅ ÄR  
DET INTE  
FÖR OSS’,**

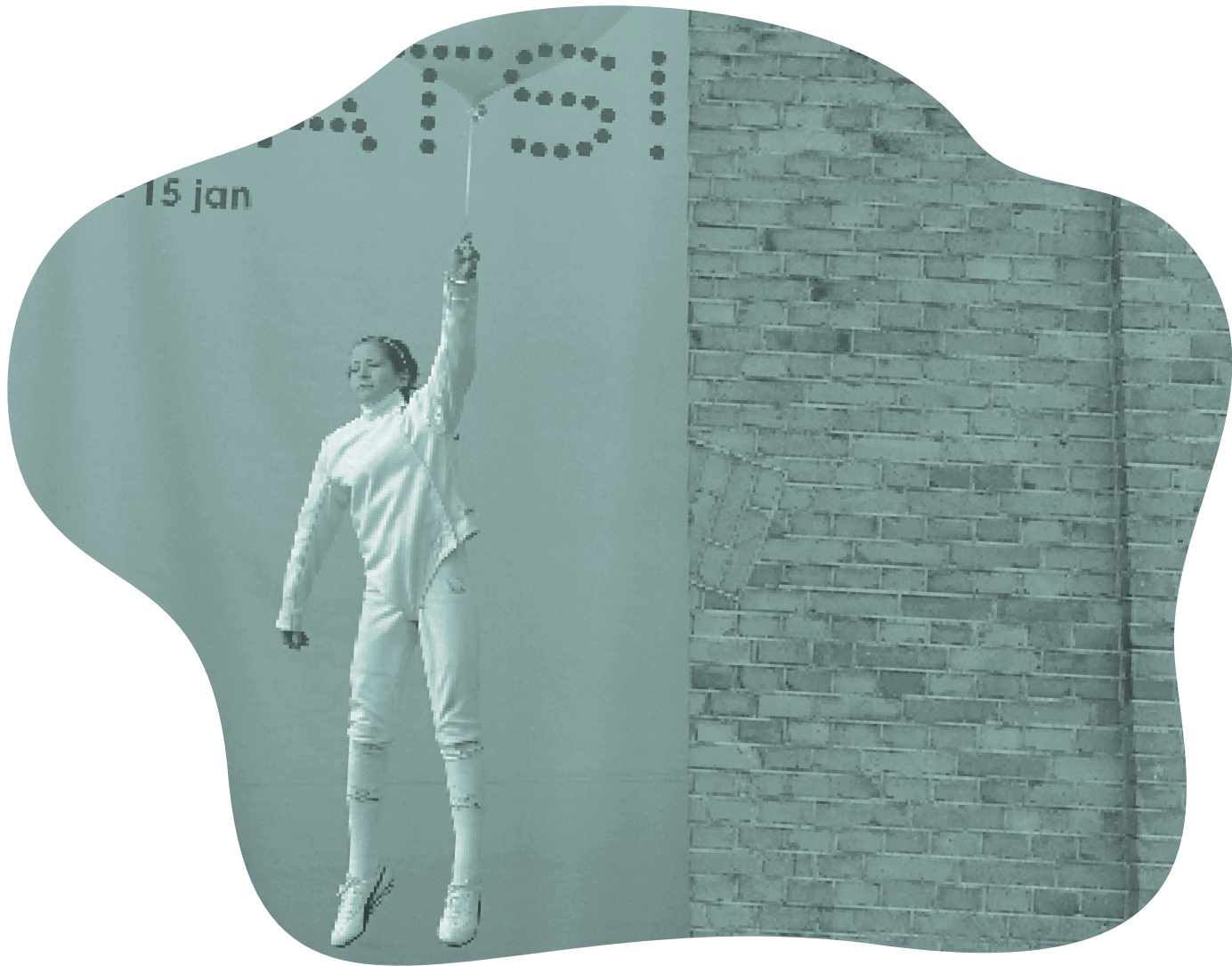
**ÄR EN  
REAKTION  
SOM  
MAN KAN  
STÖTA PÅ.”**

**LOUISE ANDERSSON**

*enhetsledare för Innehåll och utveckling  
på Riksutställningar*













**”KULTUREN  
HAR KRAFT  
ATT SKAKA  
NORMALI  
TETEN.”**

**SUSANNE BERG**  
*Independent Living Institute*

Vinden blåste.

Håret lekte.

Med farten öppnades HJÄRTAT och tankarna flög.

Känns världen så? fri, vacker, Läskig, vuxet?

Tar vägen aldrig SLUT?

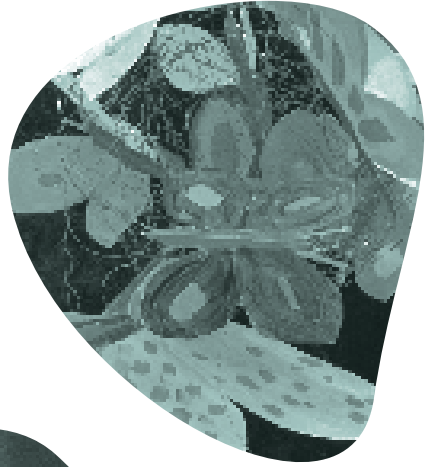
Jag kan, tänkte jag.

Jag kan, jag vågar!

En gång jag cyklade ensam långt.

En gång är jag vuxen. Tänkte jag.









# OM KULTUR LYFTET



**TT AV TA PLATS!** syften har varit att sprida kunskap om hur konst kan göras mer tillgängligt för alla i samhället. Det har gjorts med manualer, utbildningsdagar, uppsökande verksamhet, utvärderingar och så vidare, men det den största enskilda insatsen var samarbetet med Kulturlyftet 2012.

Po Hagström engagerades för att sätta samman ett utbildningsprogram för Stockholms yrkesverksamma konstnärer, fotografer och illustratörer i ett ESF-projekt som drevs av KRO / KIF. Efter att kursen löpt färdigt under hösten sammanställdes en trycksak där kursinnehållet kombinerades med TA PLATS! manual för tillgängligare utställningar. Här följer ett utdrag ur den manualen.

Manualen finns nu att ladda ned som pdf på [konstframjandet.se/avslutadeprojekt/taplats](http://konstframjandet.se/avslutadeprojekt/taplats).

## SYN

Synskadade beskrivs ibland som ”Sveriges osynliga grupp” eftersom de ofta isoleras i hemmet. Det är alltså en grupp som är svår att nå och ännu svårare att få som besökare.

Vi föreslår att man alltid kontaktar de organisationer som finns lokalt och kombinerar detta med att kontakta riksorganisationerna. I god tid innan t.ex. utställningen öppnar är det bra att sprida information för att synskadade ska hinna sätta sig in i sammanhanget. Detta kan man t.ex. göra via SRF vars rikstäckande tidning heter *Perspektiv*.

### Synskadades Riksförbund (SRF)

08-39 90 00 / [www.srfriks.org](http://www.srfriks.org)

### Unga synskadade (US)

08-39 92 86 / [www.ungasyn.se](http://www.ungasyn.se)

### Synskadade Konstnärers och Konsthantverkarens Förbund (SKKF)

Ordförande Söderlund 070-658 29 24 /

[www.synskadade-konstnarer.se](http://www.synskadade-konstnarer.se)

## VANLIG TEXT (SVARTSKRIFT)

Alla synskadade är inte blinda, många kan läsa. Generellt kan man säga att 13 punkters Arial är ett bra val.

## TAKTIL TEXT

Många synskadade kan inte läsa punktskrift. Det är t.ex. människor som förlorat synen sent i livet, människor som har kvar viss syn (s.k. ”synrester”) och unga människor som vant sig vid tekniska hjälpmedel. För många av dessa är taktill text ett bra substitut. Om informationen i texten ska finnas tillgänglig länge kan särskilda informationsskyltar beställas och då även kombineras med punktskrift. Detta är ofta dyrt, så om det avser tillfällig verksamhet föreslår vi att man använder svällpapper.

### Skyltshop kan tillverka taktilla informationsskyltar

0480-271 80 / [www.skyltshop.se](http://www.skyltshop.se)

## FLERFUNKTIONS NEDSÄTTNINGAR

### VAD ÄR EN FLERFUNKTIONSNEDSÄTTNING?

Som benämningen antyder handlar det om att människor har kombinationer av funktionsnedsättningar. Man kanske både saknar syn och hörsel och förmågan att röra sig. Kanske är detta kombinerat med en utvecklingsstörning. D.v.s. det rör sig om människor med omfattande begränsningar. Vi har mött många människor i dessa projekt, som har trott sig veta vad en flerfunktionsnedsättning är och vad det innebär. De har oftast – oavsett hur initierade de är i tillgänglighetsarbete – haft fel.

### FLERFUNKTIONSNEDSÄTTNINGAR OCH TA PLATS!

TA PLATS! är baserat på projektet *Konst med alla sinnen* som drevs 2007–2009 på Händelseriket i Stockholm, en enhet för människor med

flerfunktionsnedsättningar. Det projektet kom till för att personalen på Händelseriket berättade att hela samhället är stängt för människor med flerfunktionsnedsättningar – hela samhället utom samtidskonst-scenen. Samtidskonst når ofta flera sinnen, det kan vara interaktivt, man behöver ofta inte ett språk för att kunna ta den till sig, o.s.v. Så personalen på Händelseriket gick på sin fritid runt bland Stockholms konsthallar och museer och tipsade sedan anhöriga och assistenter när de fann utställningar som de tyckte passade.

*Konst med alla sinnen* producerade utställningar och workshops på Händelseriket under två år, och när det led mot sitt slut märkte vi vilka möjligheter som uppstått. Vi uppmanades då att producera TA PLATS! för att nå ännu fler människor och för att kunna utnyttja våra kontakter.

### FLERFUNKTIONSNEDSÄTTNING SOM UTGÅNGSPUNKT

Om en lokal fungerar för människor med flerfunktionsnedsättningar, så fungerar den för alla. Om människor med flerfunktionsnedsättningar kan ta del av en utställning, kan alla ta del av den utställningen.

## HÖRSEL

### VISNINGAR OCH SAMTAL

Även om man har god hörsel kan det vara svårt att höra visningar och samtal, särskilt om lokalerna är besvärliga eller om det finns ett bakgrundsljud. Använd den teknik som finns, jämt, utan att fråga om det finns hörselskadade i sammanhanget. Information om vilka tekniska lösningar kan man få från Hjälpmedelsinstitutet.

Hjälpmedelsinstitutet kan föreslå tekniska lösningar

[www.hi.se](http://www.hi.se) / 08-620 17 00 / Texttelefon: 08-759 66 30

### KONST MED LJUDSPÅR

Om konst innehåller ljudspår kan detta anges och beskrivas i informationen om verket. Även om hörselskadade inte kan uppfatta ljudet genom text, så påverkar det deras upplevelse av verket när de vet vad verket består av. Om ljudspåret innehåller tal bör denna text finnas tillgänglig någonstans, annars är det ett verk som inte kan

uppfattas av hörselskadade. Måste man översätta allt tal till text? En hörselskadad besökare på TA PLATS! på Kulturhuset i Stockholm beskrev frånvaron av översättningar: "... om det är ett viktigt verk som så att säga är en nyckel till förståelse av den övriga konsten så kan det kännas frustrerande."

## RULLSTOLAR

### LOKALER

TA PLATS! har endast arbetat med befintliga miljöer. Vi har inte varit inblandade i att justera lokaler eller i projekt som t.ex. "En värdig entré".

Vi har egentligen bara testat oss fram med stolar och rullstolar, men vi skulle absolut behöva lära oss mer.

På Handisams hemsida finns en mängd nedladdningsbara broschyrer om hur man anpassar och planerar sina lokaler

[www.handisam.se/Tpl/NormalPage\\_\\_\\_\\_\\_1331.aspx](http://www.handisam.se/Tpl/NormalPage_____1331.aspx)

## FRAMKOMLIGHET

Kommer man fram till verken? Kan man vända och ta sig därifrån? Man måste kunna nå sådant man behöver för att kunna ta del av verket (t.ex. hörlurar) och om man behöver komma nära t.ex. pekskärmar och titthål måste man kunna få plats med benen. Åter igen: Testa själv.

## INFORMATION

Informationsskyltar ska placeras i en höjd så att man kan läsa dem (eller känna på dem, om det är taktill information) även om man sitter ned.

Informationsbroschyrer, utställningskartor, o.s.v. som besökare kan ta bör också placeras så att man når dem om man sitter ned.

# INTERNET

## HEMSIDOR

Det finns en internationell standard för tillgänglighet för hemsidor: WCAG och det finns flera företag som säljer tjänster för detta arbete. WCAG bygger på fyra grundrubriker:

**1. Uppfattningsbar** – Det ska vara lätt att uppfatta hemsidans innehåll och funktioner. Ett exempel på det är att människor som inte ser bilder ändå får information om bildernas innehåll.

**2. Hanterbar** – Man ska kunna använda hemsidan även om man har funktionsnedsättningar. Funktioner ska kunna styras med både mus och tangentbord, det ska finnas bra rubriker, o.s.v.

**3. Begriplighet** – Texten ska inte vara för svår-begriplig, och om det uppstår problem ska begripliga felmeddelanden visas.

**4. Robust** – Detta innebär att man ska använda de tekniker som finns för att göra gränssnittet mer stabilt.

TA PLATS! har inte följt WCAG för sin hemsida. Detta beror på projektets begränsade resurser i kombination med att projektet endast löper under begränsad tid. Istället gjorde vi vår enklare hemsida i dialog med en synskadad utställningsvärd. Har man permanenta hemsidor anser vi att dessa bör vara tillgängliga i högre grad. ●



**TVÅ  
RÖSTER OM  
TILLGÄNG  
LIGHET OCH  
KONST**

**AV  
KARIN FAXÉN SPORRONG**

# KARIN PALM QVIST

Ämne: En tillgänglig värld / epostintervju  
med Karin Palmqvist, enhetschef, Taltjänst,  
Center för sinnesstimulering,  
Stockholms läns landsting

FAXÉN SPORRONG / PALMQVIST

Från: Karin Faxén Sporrong  
Till: Karin Palmqvist  
14 januari 2014 13:51

Hej!

Jag arbetar med texter till en publikation om projektet TA PLATS! som nu är avslutat. Po gav mig dina kontaktuppgifter. Jag undrar om du skulle vilja medverka i publikationen? Det hela skulle se ut så här: Jag mejlar dig ett par frågeställningar nu i veckan kring tillgänglighetsproblematik och samhälle, särskilt intresserad är jag av dina funderingar kring människor med multifunktionsnedsättningar och samtidskonst som en arena för den här gruppen. Deadline för det hela är 1 februari så tiden är knapp! men jag tyckte att det vore jättekul att få ta del av din kunskap och att sprida den.

Skulle du vilja det?

Med varm hälsning,  
Karin

---



Från: Karin Palmqvist  
 Till: Karin Faxén Sporrong  
 14 januari 2014 16:20

Hej!

Maila mig gärna dina frågställningar så får jag försöka svara efter bästa förmåga!

Vänliga hälsningar,  
 Karin Palmqvist

Enhetschef, Taltjänst, Center för  
 sinnesstimulering, Korallen och Lagunen

---

Från: Karin Faxén Sporrong  
 Till: Karin Palmqvist  
 20 januari 2014 14:00

Hej Karin!

Här kommer då några frågor att fundera på. Du behöver inte lägga ner särskilt mycket energi på dem, om du inte vill, det får gärna vara lite spontana reflexioner, behöver inte vara

jättevälskrivet. Om du tycker att frågorna inte känns relevanta eller rentav känns dumma så får du gärna skriva det - "man kan ställa frågan så här istället..." till exempel. Mejla gärna om du undrar något vidare.

(Jag tänker max en halv A4 per fråga, mer om du vill skriva mer förstås.)

Du arbetar som enhetschef på det som förut hette Händelseriket, nuvarande Center för sinnesstimulering, i Stockholm, skulle du vilja berätta lite om vad ni gör där?

Hur ser det ut idag vad gäller tillgänglighet för människor med allvarliga funktionsnedsättningar? Hur står det till med kommunikation, kontakt med andra - som kanske inte är funktionsnedsatta - och rent allmänt, mötesplatser i samhället?

Har du några funderingar kring konst, och vad konst kan vara - för en människa som har flera funktionsnedsättningar, där flera sinnesförmågor är satta ur spel helt eller delvis?

Om du kan skriva lite till slutet av den här veckan så vore det fantastiskt. Allt gott så länge och STORT TACK!

Hälsningar,  
 Karin Faxén Sporrong

---

Från: Karin Palmqvist  
 Till: Karin Faxén Sporrong  
 22 januari 2014 15:51  
 Bilaga: Svar på frågor.docx 23 KB

Hej Karin!

Här kommer mina svar, återkom om du vill veta något mer!

Vänliga hälsningar,  
 Karin Palmqvist

---

KARIN FAXÉN SPORRONG: Vad handlar er verksamhet om?

KARIN PALMQVIST: Korallen tar emot barn, Lagunen ungdomar och vuxna med flerfunktionsnedsättning eller med svårare förvärvad hjärnskada. Alla besökare har stora kognitiva svårigheter, många har rörelsenedsättning och svårigheter att tolka och samordna sinnesintryck.

Syftet med verksamheten är att stimulera till utveckling, uppmuntra samspel och kommunikation samt att ge tillfällen till

både aktivitet och avkoppling. Här finns ett antal särskilt uppbyggda sinnesrum som genom sin inredning lockar besökarna att använda sin kropp och sina sinnen utifrån sina egna, speciella förutsättningar. Miljön är utformad för att man på ett lätt sätt ska kunna påverka och styra det som sker; med en lätt tryckning på en kontakt kan man tända ett lysande bubbelrör, rör man sig i bollbadet får man en känsel- och ljudupplevelse, i vattensängen kan man lyssna på musik via vibrationer som känns i hela kroppen. Den bärande grundtanken är att alla vi möter kan och vill något, ett förhållningssätt som vi förmedlar till alla besökare och deras medföljare. Vi har också utrymme för möten – Korallen med det stora lekrum där besökare kan dröja sig kvar, träffa andra barn, föräldrar och assistenter. Lagunen har ett café där man kan ta en kopp kaffe och möta andra efter ett besök i något av upplevelserummen.

KFS: Hur ser det ut idag vad gäller tillgänglighet för människor med allvarliga funktionsnedsättningar? Hur står det till med kommunikation, kontakt med andra – som kanske inte är funktionsnedsatta – och rent allmänt, mötesplatser i samhället?

KP: Den fysiska tillgängligheten, att komma in med rullstol t.ex. är den lätta biten. Att kunna delta rent socialt är däremot mycket svårare. Det är svårt för andra människor att förstå hur man kan kommunicera med någon som inte har något verbalt språk.

Jag ser ändå att intresset i Stockholm har ökat hos kulturutövare för att anordna musik, ljud, dansföreställningar som även dessa personer skulle kunna ha glädje av. Det är oftare lite mindre institutioner eller fria konstutövare som hört av sig till oss och velat samarbeta för att kunna hitta aktiviteter för denna grupp. Större, etablerade institutioner har inte ännu kommit igång med detta vad jag vet. Jag tycker det är viktigt att stödja sådana initiativ genom att bidra med de kunskaper och erfarenheter som vi har. Det är extra roligt om någon vill ordna aktiviteter som blir intressanta och givande för människor både med och utan funktionsnedsättningar.

KFS: Har du några funderingar kring konst, vad konst kan vara – och för en människa som har flera funktionsnedsättningar, där flera sinnesförmågor är satta ur spel helt eller delvis?

KP: Vilken svår fråga att svara på! Jag kan börja med funderingen, vad kan konst vara för en människa? På den frågan finns det nog tusen svar, minst. Farbror Rune, 83 år i Pajala och Molly, 18 år i Skärholmen skulle nog ge helt skilda svar på detta.

Om jag ändå skulle våga mig på en fundering kring konstens betydelse för människor med funktionsnedsättning tänker jag så här. När den kognitiva förmågan sviktar och när sinnena inte tolkar och samordnar upplevelser som de ska, då vet vi väldigt lite om hur den människan uppfattar omvärlden. Det behöver ju inte betyda att vi ska ge upp, jag tror att det alltid finns en ingång, om vi bara vågar testa och försöka. Mycket av samtidskonsten i form av olika installationer där man kan känna, lyssna eller titta på rörliga verk är jag övertygad om kan tilltala även de som har sina olika begränsningar. Om miljön runt omkring är lugn och lagom överraskande, om det finns gott om tid för var och en att göra sina iakttagelser, om omgivningen har en tilltro till varje persons vilja och förmåga att uppleva, då tror jag att även de med de största funktionsnedsättningarna kan ha behållning av konst, men på sitt alldeles egna, unika sätt.

Från: Karin Faxén Sporrong  
 Till: Karin Palmqvist  
 23 januari 2014 11:29

Hej Karin,

ännu ett varmt, stort tack till dig.

Jag har också tänkt på att det görs en hel del från ofta fria kulturutövares håll där man riktar sig till "funkisar" (använder man den termen generellt?). Jag har till exempel en storasyster som arbetar som dramapedagog med barn och ungdomar med olika funktionsnedsättningar. Hon har aldrig gjort något som känts så viktigt eller som varit så roligt. Och hon har ändå gjort en hel del inom sitt område.

Jag tror kanske att konst – även om en person med allvarlig funktionsnedsättning säkert upplever konst, ja väl upplever allt, på sitt vis – också fungerar i samhället, för människor i allmänhet, som ett sätt att förstå och betrakta verkligheten på, på nya sätt. Att se på inte minst människor, alla människor, med en annan blick. Det annorlunda och det som är olikt i samhället är i konsten helt normalt, på något sätt.

Eller kanske snarare, det finns inget normalt eller onormalt. Och i det ligger en frihet. Tänker jag.

Tack igen!

Allt gott,  
 Karin

---

Från: Karin Palmqvist  
 Till: Karin Faxén Sporrong  
 23 januari 2014 14:28

Hej!

Tack och lycka till med er sammanställning av TA PLATS! Hör av dig om fler funderingar dyker upp.

Karin

---

# CAROLINA SÖDERHOLM

Ämne: En tillgänglig värld /  
epostintervju med Carolina Söderholm,  
konstkritiker, Skåne

FAXÉN SPORRONG / SÖDERHOLM

Från: Karin Faxén Sporrong  
Till: Carolina Söderholm  
14 januari 2014 14:08

Hej Carolina!

Jag ringde ju nyss, men skickar ett mejl till dig direkt, för att förtydliga mig lite och konkretisera. Frågor/frågeställningar kommer lite senare i veckan till dig. Jag är i grunden intresserad av att få ditt perspektiv – som konstkritiker verksam i Sverige – på varför det ofta skrivs väldigt lite kring utställningar som vänder sig till människor med funktionsnedsättning – trots att de medverkande konstnärerna skapar rubriker i vanliga fall. Helt enkelt.

Samt, funderingar kring tillgänglighet i konsten och konstvärlden överhuvudtaget.

Det får gärna vara spontana tankar, jag tänker mig att det kan publiceras i mejlform – det andas tillgänglighet, tycker jag...

Kul att du vill vara med! Jag tycker själv att det är väldigt intressant, och komplicerat, med tillgänglighet och konst. Och som sagt, frågor med lite mer kött på benen kommer i morgon eller på torsdag.

Du kan väl fundera lite så hör jag av mig igen.

Med glad hälsning!  
Karin Faxén Sporrong

---

Från: Carolina Söderholm  
Till: Karin Faxén Sporrong  
14 januari 2014 14:28

Hej Karin,

Tack för mejlet! Jag såg på hemsidan att TA PLATS! var på Dunkers kulturhus, men tyvärr var jag inte där och såg den – det är alltför sällan som jag har vägarna till Helsingborg. Det ångrar jag nu, det låter som en spännande utställning, och som du skriver, konstnärerna är väl värda att uppmärksamma. Ska bli roligt att fundera kring dina frågor.

Vänliga hälsningar  
Carolina Söderholm

---

Från: Karin Faxén Sporrong  
Till: Carolina Söderholm  
17 januari 2014 12:06

Hej Carolina!

här kommer lite till dig. jag märker direkt att en tvååring har varit på tangentbordet så det blir svårt med versalerna. men på ett sätt sätter det tonen, du behöver inte tänka på att skriva så välformulerat. Jag är mer ute efter spontana tankar, dina personliga fungeringar – ja om du förstår. jag tror att vi gör så här. jag skickar ett par frågor nu och så kompletterar jag kanske sedan. är det okej? om du hinner tänka och skriva lite granna tills i mitten-slutet på nästa vecka? max en halv A4 per fråga. men du får gärna skriva mer om du har lust.

allt gott så länge!  
Hälsningar Karin

Du är verksam som konstkritiker i Sverige, just precis nu, år 2014. hur upplever du det konstkritiska samtalet och rapporteringen om konst i Sverige?

Jag läste en text från 1934 där en funktionshindrad person upplevde det som en barriär mellan sig och samhället, trots alla moderna och fantastiska uppfinningar – typ automatiska dörrar. det handlade mycket om tillgänglighet människor emellan, för honom eller henne. han eller hon längtade efter att kunna uppleva, bland annat, konst – precis som vem som helst.

Finns den barriären fortfarande tror du?

Det finns en tanke kring att samtidskonst är, eller skulle kunna vara, den enda arenan som är öppen för alla i samhället – oberoende vilket funktionshinder man har så kan man uppleva den, för att allt där på något sätt är möjligt och för att den använder sig av alla slags sinnesförmågor. Vad tänker du om det?

Utställningen TA PLATS! har fått extremt lite uppmärksamhet medialt, både av fack- och allmänpress, trots att konstnärerna som medverkar är stora namn och högaktuella inom konstvärlden. Vad beror det på tror du?

Från: Karin Faxén Sporrong

Till: Carolina Söderholm

17 januari 2014 13:14

Hej igen Carolina,

jag missade en grej – texten jag hade läst är inte från 1934 utan från 1923. jag hade precis pratat med Felix Gmelin om en film från 1934 och skrev det av bara farten. Om du vill gå igång på den detaljen så måste det ju vara rätt.

Allt gott igen!

Karin

Från: Carolina Söderholm

Till: Karin Faxén Sporrong

27 januari 2014 10:28

Hej Karin,

Svar är på gång, kommer under dagen eller imorgon bitti! Trodde att jag skulle få lite tid till att skriva ner mina tankar i

Helsingfors förra veckan, men hade alltför fullt upp.

Hörs strax igen, Vänliga hälsningar  
Carolina

---

Från: Carolina Söderholm  
Till: Karin Faxén Sporrong  
27 januari 2014 12:44  
Bilaga: TA PLATS!, ett par reflektioner.doc  
36K

Hej Karin,

Här kommer nu mina tankar kring dina frågor.  
Om något är oklart, hör gärna av dig!

Vänliga hälsningar  
Carolina Söderholm

---

KARIN FAXÉN SPORRONG: Du är verksam som konstkritiker i Sverige, just precis nu, 2014. Hur upplever du det konstkritiska samtalet och rapporteringen om konst i Sverige?

CAROLINA SÖDERHOLM: Det finns ett intressant samtal som pågår, men delvis i andra forum och genom andra kanaler än de traditionella medierna. Etablerade konstitidskrifter som Paletten och Konstperspektiv är väsentliga, men därtill kommer webbplatser, webbtidningar och bloggar. Kunstkritikk.no och Kunsten.nu från grannländerna Norge och Danmark har en ambitiös bevakning även kring det svenska konstlivet.

Sedan jag började skriva konstkritik runt år 2000 har utrymmet på dagstidningarnas kultursidor minskat, vilket sannolikt mer har att göra med utvecklingen inom tidningsvärlden i stort än att konsten skulle anses mindre väsentlig. De redaktörer som jag möter visar snarare ett allt större intresse och förståelse för det visuella mediets och bildkonstens betydelse. Däremot kan jag uppleva en delvis oroande tendens när det gäller vilket material och vilken typ av texter som efterfrågas. Gärna ska konsten



kunna sättas i förhållande till något annat utöver sig själv - sociala, politiska, ekologiska eller dagsaktuella frågor - där samtalet om konsten lika mycket blir en diskussion om en större företeelse. Det kan vara nog så relevant, men konsten måste få utrymme för att diskuteras förutsättningslöst, ur ett existentiellt eller rent estetiskt perspektiv. Kanske speglar det en benägenhet i samhället i stort att vilja instrumentalisera konsten. Det vill säga, att konsten ska kunna vara nyttig och användbar ur olika perspektiv; pedagogisk, hälsobefrämjande, integrationsskapande - eller där konstnären tilldelas rollen av kreativ entreprenör och förväntas prestera innovation eller underhållning.

KFS: Förr upplevde troligen många personer med stor funktionsnedsättning att det fanns en barriär mellan dem och samhället. Demokratisk tillgång till kultur i samhällets offentliga rum, inte minst konst, var i stort sett en omöjlighet.

Finns den barriären fortfarande tror du?

CS: Jag tror - och hoppas - att åtminstone merparten av den barriären nu har rivits.

Under sent 1960-tal och på 1970-talet växte medvetenheten inom kulturvärlden liksom inom samhället i stort om villkoren för funktionshindrade, liksom viljan att göra kulturen tillgänglig för alla i ordets fulla bemärkelse. Muséer och andra institutioner arbetar numera också mycket med just den rumsliga, praktiska delen av tillgänglighet. Gallerier, konstnärdrivna forum och experimentella scener har kanske däremot ofta svårare att uppfylla det kravet - belägna i källarlokaler, vindsvåningar och tillfälliga arenor. Sedan tror jag att det likväl finns trösklar kvar, som inte bara är fysiska utan också mentala. Jag skulle vilja tänka mig att konstens rum just präglas av en öppenhet och känslan av välkomnande, men så är långt ifrån alltid fallet. Ofta kan man som besökare tvärtom uppleva dem som slutna, riktade mot en krets av redan invigda. Men det intrycket kan sedan skifta om samtal inleds, eller oväntade upplevelser öppnar sig. Offentliga konstinstitutioner tillhör oss alla, och var och en ska kunna sig hemma där. Inte sällan finns kanske också tröskeln främst i ens eget huvud - och då syftar jag på betraktarens/publikens roll i allmänhet - det gäller att inte ta konstens formella

ramar och pretentioner på alltför stort allvar, utan försöka känna sig fri att närma sig den utifrån sina egna förutsättningar.

KFS: Det finns en tanke kring att samtidskonst är, eller skulle kunna vara, den enda arenan som är öppen för alla i samhället – oberoende vilken funktionsnedsättning man har så kan man uppleva den, för att allt i konsten på något sätt är möjligt och för att den använder sig av alla slags sinnesförmågor. Vad tänker du om det?

CS: Det är en fin tanke. Konst är inte bara visuell, utan arbetar också med fysiska sensationer och olika känslöförmågor, som ljud och dofter, performances med musik, ord och rörelse, men den kan också ha starka inslag av interaktivitet. Ett exempel är många av de permanenta verken i Wanås slottpark i nordöstra Skåne, som bygger på att besökaren upplever dem rent fysiskt. Där finns Hanne Tierneys mjukt svängande gungor i trädinstallationen *Love in the Afternoon* (1996), *Maya Lins 11 Minute Line* (2004) i en kohage, eller Ann Hamiltons totalinstallation *Lignum* (2002) i magasinet, med suggestiva ljud och rörelseinslag. Den brasilianske

konstnären Ernesto Neto skapar intensivt sinnliga miljöer med sina elastiska textila skulpturer fyllda med kryddor. Samtidskonsten är mångfasetterad och experimentell, ofta intresserad av att tänja gränser, och utmana och engagera besökaren både kroppsligt, visuellt och intellektuellt.

Sedan är det på sätt och vis synd att man så sällan får lov att röra verken, den rent taktila upplevelsen kan vara oerhört stark – olika materials egenskaper, deras kyla, strävhet, lenhet eller mjukhet, handfast trä eller sval metall. Mycket intressant skulle där kunna åstadkommas inom offentlig konst, placerad i byggnader eller stadsrum. Den bör vara tålig och tillgänglig för olika former av upplevelser och förmågor.

KFS: Utställningen TA PLATS! har fått extremt lite uppmärksamhet medialt, både av fack- och allmänpress, trots att konstnärerna som medverkar är stora namn och högaktuella inom konstvärlden. Vad beror det på tror du?

CS: Dessvärre tror jag att konstvärlden är rätt fyrkantig ibland, och kanske omedvetet sorterar in ett projekt av det här slaget i ett gränsland mellan traditionell utställning

och ett mer socialt fält. Det speglar kanske en större, negativ tendens i samhället att frågor kring tillgänglighet automatiskt reduceras till just det, istället för att diskuteras utifrån respektive områdes perspektiv. Som du skriver är utställningens konstnärer väl etablerade och annars uppmärksammade, och deras verk, liksom utställningen i sin helhet, borde ha kunnat vara spännande att diskutera i exempelvis en recension eller krönika. Projektet väcker intressanta frågor – behöver vi särskilda utställningar som lyfter fram tillgänglighetsaspekten? Finns det något som skiljer konstnärernas verk i detta sammanhang, liksom utställningen i sin helhet, från andra verk och utställningar? Är tillgänglighet något som konstvärlden mer aktivt bör arbeta med, och hur ser de medverkande konstnärerna på frågan? Och inte minst, hur upplever besökare av olika slag projektet?

---

Från: Karin Faxén Sporrong  
Till: Carolina Söderholm  
28 januari 2014 10:47

Hej Carolina och STORT tack!

Jag har också tänkt mycket på Ernesto Neto i samband med detta. Smak och doft är sinnen som ju ändå rätt så sällan används i konstverk. Jag minns när just den kryddinstallationen – minns inte titeln – var på Magasin 3. Det var så roligt och oväntat hur man kände de där dofterna redan i trappen. Fast det är säkert fjorton år sedan så minns jag det glasklart.

Stort tack igen!

Allt gott,  
Karin

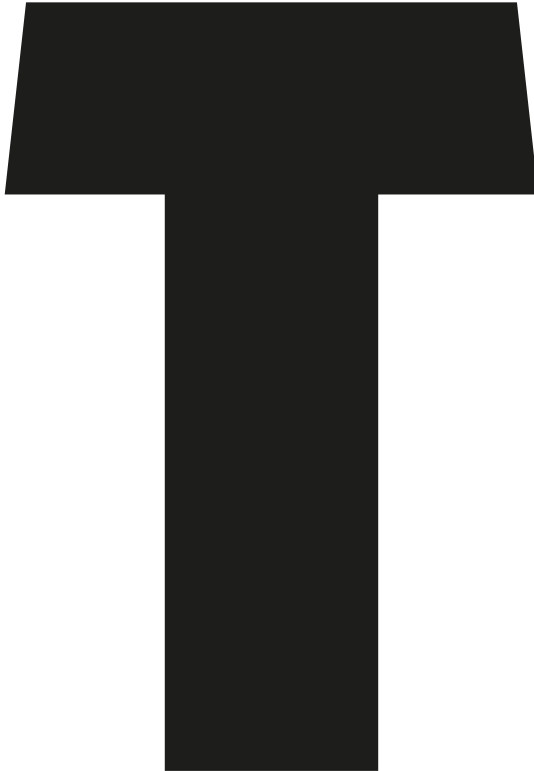
---

**4**

**BACKA  
BANDET**

**INNAN VANDRINGS  
UTSTÄLLNINGEN  
BÖRjade ALLT  
PÅ KULTURHUSET**

**AV  
PO HAGSTRÖM**



**A PLATS!** inleddes 2010 på Kulturhuset i Stockholm innan det blev en vandringsutställning. Av förklarliga skäl var detta det mest omfattande nedslaget under projektiden. Åren innan hade jag curaterat två andra projekt i Stockholm med liknande metod: *Konst med alla sinnen* (2007–2009) och *Konsthall SE* (2009), vars växande kontaktnät direkt kunde användas och utökas.

På Kulturhuset var vi överallt. Konsten installerades på samtliga våningsplan, i hissarna, i rulltrapporna, i läsesalongen, i Teatercaféet och så vidare. Allt bands samman av värdar och med en tejp för synskadade i golvet. För att ta del av allt fick man promenera en halv kilometer. Vi hade dessutom ungefär 100 programpunkter under tre månader – mer än en schemalagd verksamhet per dag! – och fler ville vara med. Till sist tvingades koordinatören Lena Björklund Lindvall stänga dörren för fler bidrag:

”Jag förstår, det där ser jättespännande ut, men vi får helt enkelt inte plats med mer nu.”

Även programverksamheten involverade alla. Stockholms fritidsutvecklare erbjöd skräddarsydda utbildningar till all personal under utställningsperioden.

Rum för barn blev en viktig aktör. Under det första planeringsmötet ställde dåvarande verksamhetschef Katti Hoflin ett enda krav:

”Vi ska ha den bästa konsten här. Vi har de viktigaste besökarna, så vi ska ha det bästa i projektet.”

Det ledde till att Lisa Jeannin och Rolf Schuurmans installerade en video, tre skulpturer och en hög med ved bland alla barn. Skulpturerna var stora rökande monster vars cigaretter väckte reaktioner och motstånd hos flera föräldrar.

Videon var en leranimation som handlade om mörker, ensamhet, hjälp, död och återuppståndelse. Även detta skapade reaktioner. Som en konsekvens startade Rum för barn, efter TA PLATS!, ett konstvideoprogram för att tala om svåra ämnen med barn och föräldrar.

Tvåhundrausen människor rörde sig genom Kulturhuset under utställningsperioden och ingen kunde undgå att märka att projektet pågick. Under dessa månader kunde vi testa,

göra misstag, ångra oss och utvärdera vårt projekt fortlöpande. Vissa verk reste vidare när TA PLATS! åkte på turné, och vissa utgjorde en exklusiv upplevelse under just denna period. ●

**JESPER**

**NORDA**

# SHELTER

**UNDER 1950-** och 1960-talet präglades Stockholm av rivningar och stadsförnyelse, som om även Sverige hade drabbats av världskrigets bombningar. Det nya city som växte fram representerade främst kommersiella intressen. För att motverka detta beslöt politikerna att bygga ett kulturcentrum, ett "kulturhus" som det vinnande förslaget föreslog att det skulle heta. Arkitekten Peter Celsing förkunnade: "Jag bygger för en ny människa som måste komma."

Fyrtio år senare kom Jesper Norda och hans verk *Shelter* att erbjuda en ny upplevelse av Stockholm city.

Mellan rulltrapporna och hörsalen på Kulturhusets tredje våning finns ett slags mellanrum. Det brukar eka tomt där, mellan några soffor och tomma klädhängare, och utanför den väldiga fönsterväggen pågår Stockholm citys vardag. Jesper Norda täckte alla dessa fönster med ett grönblixt filter och vardagen blev något annat.



Han fäste även kontakthögtalare på rutorna; dessa fick själva glaset i sig att vibrera och ge ifrån sig ett lågmält men påtagligt ljud, som av vind och metall som vrider sig och rämnar.

*Shelter* – som betyder skydd – blev ett laddat osäkert rum med en förhöjd upplevelse av det Stockholm vi trodde att vi kände. ●







**GLIMPSE**

# GLOBAL GLIMPSE

**GLIMPSE ÄR** en konstnärsgrupp som under TA PLATS! bestod av Malou Bergman, Nadja Ekman, Mattias Larson och Alvaro Campo. Sedan 2003 har Glimpse turnerat med sin audiovisuella mobila fotostudio.

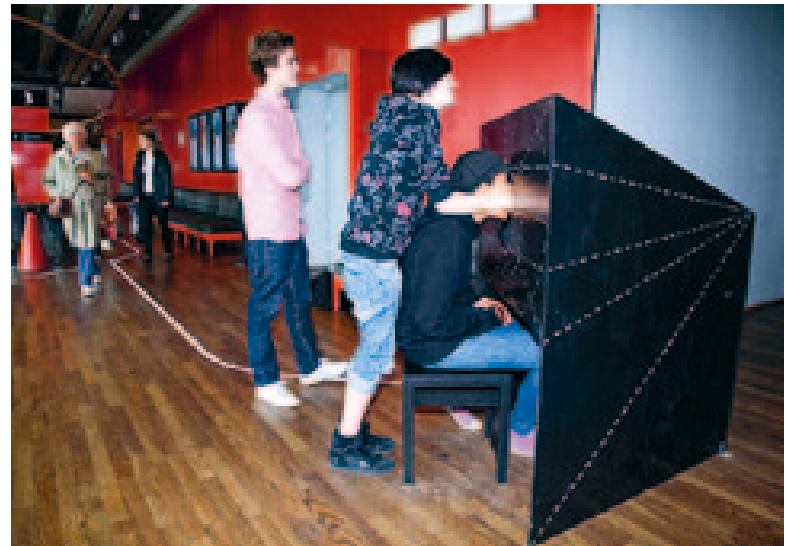
Fokus för deras arbeten har genomgående varit det interaktiva, föränderliga och omedelbara – metoder som vanligtvis inte förknippas med just fotografi, men Glimpse använder sig av omfattande material för att besökare direkt ska kunna påverka vad konsten ska vara. Där-och-då.

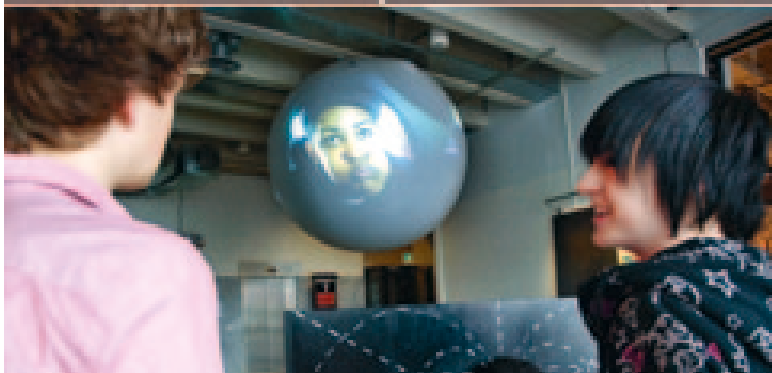
Under TA PLATS! på Kulturhuset i Stockholm medverkade Glimpse med en interaktiv video-installation: *Global Glimpse*.

Verket byggde på principen att alla skulle ges möjlighet att se och reflektera över sin självbild i ett avslappnat sammanhang, utan prestationskrav och generella skönhetsideal. Under taket hängde en väldig planetliknande ballong vars utseende styrdes från en ”glimpsomat” på golvet.

Glimpsomaten var en slags fotoautomat där besökarna kunde sticka in sitt ansikte och få sitt porträtt projicerat på ballongen, och eftersom det egna porträttet dessutom blandades med tidigare lekfulla porträtt avdramatiserades förevigandet.

Tack vare *Global Glimpse* kunde tusentals besökare i alla åldrar utgöra sin egen värld under TA PLATS!; vara sin egen planet. ●









**MUSIK**

**MUSEET**

# FNITTRO FONEN

**UNDER TA PLATS!** har Musikmuseet bytt namn till Musik- och teatermuseet, men fortfarande framhålls museet som en av Stockholms mest ambitiösa institutioner vad gäller tillgänglighet. Och när detta förs på tal nämns oftast det interaktiva ljudrummet Lirum där den ”skrattande skulpturen” återfinns.

Vi ville låna den skrattande skulpturen till TA PLATS! men det gick inte. Istället skapade Agneta Nordqvist, Bertil Bladh, Johan Sturk och Åsa Frid en helt ny skrattande skulptur till oss – *Fnittrofonen*.

Har du tänkt på att inget skratt är det andra likt? Att skrattet är lika personligt som våra fingeravtryck? Helst skrattar vi tillsammans med andra, och det är här *Fnittrofonen* kommer in. Vid beröring skrattar *Fnittrofonen* och det är omöjligt att inte ryckas med.

*Fnittrofonen* är ett skrattande musikinstrument och samtidigt en glad skulptur med en len

träyta som gillar att bli smekt och klappad. Osynliga sensorer tar upp rörelser och omvandlar dem till skratt och fnitter. När flera sensorer triggas samtidigt uppstår nya ljud: Pärlande skratt, halvkvävda fnitter, diskreta fniss eller frustande skrattsalvor.

Efter månader av att ha blivit klappad och smekt på Kulturhuset i Stockholm gjorde *Fnitrofonen* en egen resa tillsammans med Folkets hus och parker innan skulpturen följde med TA PLATS! vandring utställning under ett års tid. Därefter reste verket hem till sitt nya hem på Händelseriket i Stockholm – den plats där TA PLATS! inleddes med projektet *Konst med alla sinnen 2007–2009*. ●







**MAUD**

**& LETH**

# HEMLIG HETER OM SVERIGE

**MAUD&LETH** består av de danska konstnärerna Maria Maud Borup Petersen och Lene Leth Rasmussen. Deras verk utgick från Läsesalongen på Kulturhuset, en plats som i hög grad används av icke-svenskar; några har kanske levt länge i Sverige medan andra anlönt nyligen. Verket *Hemligheter om Sverige* avsåg att ge *alla* människor som vistas i Stockholm möjligheten att göra sina röster hörda och att anonymt kunna kommentera, kritisera eller ifrågasätta svensk kultur och svenskt samhälle.

Projektet inleddes med att en box placerades inne i Läsesalongen. På flera språk uppmanades besökare att dela med sig av sina hemligheter och under tre månader växte den hemliga skatten mitt i Läsesalongen.

Med våren kom även Maud&Leth till Stockholm. De öppnade boxen och läste. Och hemligheterna kopierades och spreds: ut på Kulturhusets väggar och till Stockholms offentliga rum varpå det privata blev publikt. ●









Sverige-  
demokraterna är  
S.Ä.M.S.T!

Gå på räster bron  
kl. 03.00 på nytårs  
afton.

En svensk kalla och  
ibland otillgängliga  
personlighet kan lätt  
krakeleras med ett  
innerligt leende.

På väg till skolan  
finns det ett fult  
hus!

Jag har opererat in  
mina öran.

Det här är en av de  
dumaste utställningar  
jag har sett i mitt liv.  
Och det händer i  
Sverige.

Svenskar är  
snällare end  
andra.

Jag är trött att  
var mamma!

Swedes are  
kinky.



LIVERPOOL

AFGHANISTAN  
LIVANDE

Music

**OLA**

**NILSSON**

# FORTUNE TELLER – GAMING MACHINE AND ORACLE

**OLA NILSSON** har koncentrerat sig på "spelet" i många av sina arbeten, hur människor väljer att interagera med sin omgivning när förutsättningarna är mer eller mindre formulerade.

*Fortune Teller – Gaming Machine and Oracle* var kanske det största verk som någonsin visats på Kulturhuset. Det var en omfattande spelmaskin som började längst upp på översta våningen och som sedan slingrade sig ned genom rulltrappor och korridorer till våning 2.

Spelet var till synes enkelt: På en given signal startade två tävlande var sin kula som rusade ned genom slangarna. Snabbast kula vinner! Men varför var det så svårt att förutse vinnaren? Fanns det en logik? Kunde de deltagande påverka vilken kula som vann, och i så fall hur?

*Fortune Teller* frammanade den slags klåfingrighet som infinner sig i det lekfulla spelet. Verket levde bara när någon använde det, och för att ge

det liv var man tvungen att hitta någon att spela med. Samtalet, uppladdningen, tävlingen och vinsten/förlusten – och sedan en dom om din framtid som följd. Hade du fått en annan framtid om du vann? Om du förlorade? Ska du spela igen och utmana ödet en gång till? ●











# **MIND MAP**

**PROGRAM  
VERKSAMHET  
TA PLATS!**

**KULTURHUSET STOCKHOLM  
2010**

## INVIGNING

19 mars  
Musik, tal, mingel  
och guidade turer av  
utställningen

**FÖR VÅR  
UTSTÄLLNING  
VÄGG AVLÖSTE  
OLIKA PROJEKT  
VARANDRA.**

## THE VISITORS

Kfr Sthlm och Rum  
för barn utvidgar  
satsningen på  
konstvideo

**FUB ANVÄNDE  
KULTURHUSET  
SOM BAS VARJE  
HELG FÖR SIN  
VERKSAMHET**

# KULTUR NATTEN

## "STORT HINDER MEN MÅNGA MÖJLIGHETER"

seminarium 16 april om  
människor med omfattande  
funktionsnedsättningar.

Arr: FUB

**DEBATT:  
"STOCKHOLM  
VÄRLDENS  
TILLGÄNGLIGASTE  
HUVUDSTAD  
2010?"**

**FUB'S OCH KLIPPANS  
NORDISKA KONFERENS  
OM FN'S KOVENTION  
OM RÄTTIGHETER  
FÖR PERSONER MED  
FUNKTIONSNEDSÄTTNINGAR**  
besöker TA PLATS!

**FÖR VÅR  
UTSTÄLLNING  
VÄGG AVLÖSTE  
OLIKA PROJEKT  
VARANDRA.**

## "TILLGÄNGLIG KULTUR"

22 feb  
Hur tillgängliggör man  
kultur för grupper som  
vanligtvis inte besöker  
konstscenen?

## MUSIK FÖRESTÄLLNING "VREESWIJK!"

23 april  
Arr: Medis 5



## MÄSSAN FRITID FÖR ALLA

21 maj var ett öppet heldagsevenemang arrangerat av Idrottsförvaltningen och Kulturförvaltningen

## TEATER SURRA GER SHAKE SPEARE

"ORDET  
ÄR FRITT"  
skrivarworkshop  
med Medis 5

## VERKET "HEMLIGHETER OM SVERIGE"

av Maud&Leth tillät  
Kulturhusets besökare att  
lämna sina egna historier som  
trycktes som affischer.

**MEDIS 5**  
medverkade på  
Kulturhuset fyra  
dagar i veckan

## "TÄNK OM"

7 april. Lotte Sederholm (Kfr) och  
Carina Ostenfeldt (Alla ombord)

## ÖPPNA LUNCHSAMTAL I EKOTEKET

**"TECKNA DIN STAD"**  
med Petter Wrigstad  
(Medis 5 och Sensus)

# SAMARBETEN MED LAVA

**"VÄRLDENS DRAG"**  
konsert 10 april. Arr: Musikmuseet och  
Monica Jakobsson Dikanski

**"TEATERWORKSHOP"  
MED TEATER SURRA**

**VIDEO OCH  
GREENSCREENING  
WORKSHOPS**



## **GENUS:**

en fotoutställning curerad  
av Katja Roselli

## **MUSIKVERKSTAD**

där Johan E Andersson samt fyra  
deltagare från Musikfabriken  
bygger instrument av skrot med  
Kulturhusets besökare.

## **STEFAN OCH KRISTER**

livebloggar och driver  
"Bordshockey är väl  
ingen konst"

## **SEMINARIET "EN DEMOKRATI TILLGÄNGLIG FÖR ALLA"**

Arrangör Independent  
Living Institute

# **TA PLATS! SEMINARIET**

## **"SINNESUPPLEVELSE"**

23 mars. Föredrag och workshop. Arr:  
handikapp och habilitering och SLL

## **MATS "ICA-JERRY" MELIN**

visar foto och film

## **STOCKHOLMS FRITIDSUTVECKLARE**

arrangerade ett utbildnings-  
paket för all personal på  
Kulturhuset.

## **"TILLGÄNGLIGT KULTURHUS"**

17 feb. Ett heldags-  
seminarium för Kultur-  
husets personal.

**OLA  
ELMQUIST,  
MATS MELIN OCH  
JESPER TOTTIE:  
SEE NO EVIL,  
HEAR NO EVIL,  
SPEAK NO EVIL**

## **"ALLA KAN KÄNNA OCH UPPLEVA"**

föredrag och  
workshops

**5**

**EFTER  
ORD**



# **KONST FÖR ALLA**

**AV  
NIKLAS ÖSTHOLM**



**UNDER ALMEDALSVECKAN** 2013 arrangerade TA PLATS! ett publikt samtal om död, sorg och förlust av nära anhörig – och hur man kan prata med andra, utomstående, om det. Jag var en av många som var där, och en av många som blev djupt berörd. De orangea plaststolarna i det vitmålade lilla galleriet och regnet utanför, det var en känslös atmosfär och en stark laddning i det fullsatta, för dagen varmfuktiga, rummet. Inte bara den inbjudna panelen bidrog med sina erfarenheter, stämningen lockade flera ur publiken att berätta om sina förluster. Det var märkligt att få denna upplevelse i trängseln och vimlet under politikerveckan i Visby.

Konsten jag erfar för en dialog med livet jag lever. Konst kan vara så mycket, så mycket mer än vad vi kan föreställa oss – och det är ju själva grejen. Det är det som konstnärer arbetar med; att visa oss världen så som vi inte tidigare har sett den. Konsten kan vara såväl inbjudande som motbjudande, rolig, tragisk och skrämmande,

upplyftande, upplysande, ifrågasättande och utmanande. Och den kan vara mycket annat. Konsten kan ge en föraning om något utsägbart. Den kan hysa en kunskap som logiken inte kan ge. Ibland glömmet vi bort det. Jag glömmet bort det. Det är lätt att snabbt bara nicka igenkännande eller skaka på huvudet; det här gillar jag, det här gillar jag inte. Sedan jag fick barn blir jag ofta påmind. Jag kan se hur mitt barn hela tiden söker upplevelser, och hur han vill förstå världen och hur han vill utmana den. Jag brukar tänka att man kan se grundläggande mänskliga drag hos barn. De påminner oss om vad vi "kultiverat" oss bort ifrån. Om vi tillåter kan även konsten påminna oss om detta.

Hösten 2012 började jag att arbeta på Konstfrämjandet. När jag skulle komma in i arbetet, förstå verksamheten, pågick det stora Allmänna Arvsfonds-projektet, den turnerande utställningen TA PLATS! Det var något som helt konkret tog just plats. Inledningsvis var min roll framför allt administratörens. Utställningen var ute på turné. Fakturor kom till Konstfrämjandet. Avtal skickades till mottagande institutioner.

Jag träffade Po Hagström ibland, initiativtagaren, curatören, eldsjelen, bakom TA PLATS!

Pratade oftare i telefon. Samtalen handlade inte bara om avtal och budget. Jag blev nyfiken på utställningen och de berättelser som kommit med projektet under resan.

Utan den här ingången; att projektet landade i knät på mig, hade jag inte varit intresserad. Konst och tillgänglighet. Hur låter det? Handlar det om konst som är anpassad för personer med funktionsnedsättningar? Eller handlar konsten i sig om tillgänglighet? Är konsten bara ett instrument här? Det är inget för mig. Så tänkte jag. Jag glömde att de berättelser som kommer med konsten är viktiga för att väcka ett intresse och en förståelse. Mina fördomar blockerade tanken. Trots att jag har arbetat med samtidskonst i över femton år och har en stark tro på dess möjligheter att kommunicera med oss om olika frågor, och som i sina bästa stunder berör vad det innebär att vara en samtidsmänniska. Men konst och tillgänglighet? Det var innan jag hade tagit del av TA PLATS!

Konstfrämjandet är en gammal organisation, grundad 1947. Man kan ha olika bilder av vad Konstfrämjandet är och vad Konstfrämjandet arbetar med. Det märker jag i det dagliga arbetet.



Men vad som alltid varit kärnan, vad verksamheten kretsat kring, men med olika angreppssätt genom åren, är konstbildning. En term från slutet av 1700-talet men som i modern tid setts som en släkting till folkbildning. Här är det förstås konsten som man lär sig om och lär sig med och lär sig av. Inom organisationen finns det – och har funnits – åtskilliga som med lust och ambition strävar efter att förmedla konsten till många. *Konst för alla*; en tanke om jämlikhet, det har varit Konstfrämjandets uppdrag sedan starten. Konst och främjande. Ibland kanske man har tappat fokus, inte följt med konsten. Men det är med konstnärer som är verksamma i sin tid som man har velat nå människor. Genom samarbeten och medlemsorganisationer, folkrörelser, har man nått ut i landet. Så har det varit förr, så är det nu. Vi försöker medvetet att utforma projekt utifrån denna struktur. Vi gör det med konst och med konstnärer där det finns ett uttalat intresse för frågor som kretsar kring vad det innebär att leva i vår tid och i vårt samhälle. Det är även så som jag läser TA PLATS! i Konstfrämjandet. Ett projekt som utgår från konsten, kretsar kring konsten och att uppleva konsten, och att uppleva

hur konsten kan öppna våra sinnen, sätta oss i rörelse. *Konst för alla*. Även för mig.

Jag tänker på bilden i början av den här boken. En landsväg i Norrlands inland. Till höger om vägen en gul skylt med röd kant. Den pekar åt vänster, mot en mindre grusväg som går upp i skogen, som det verkar rakt ut i ingenstans. På skylten står det *Verksamheten*, och hur många kilometer det är dit. Ibland tenderar vi som arbetar på en institution eller inom en organisation att ha en lite väl statisk bild av vår verksamhet. Även vi som arbetar med konst eller kultur är inte alltid öppna för de oförutsägbara vägar som kan leda oss framåt. TA PLATS! var ett projekt som kan få oss på andra tankar.

Man säger att gul är en snabb färg. Gul signalfärg. Den vill påkalla vår uppmärksamhet. En varning, en hjälp eller en markering för fara. Jag tänker på boken du håller i. En liten gul tegelsten. Kanske hämtad från den gula tegelvägen i Trollkarlen från Oz. Jag föreslog för Po Hagström att vi borde göra en bok. Jag hade förstätt att projektet var så mycket mer än vandringsutställningen. Formgivarna BankerWessel och skribenten Karin Faxén Sporrang kopplades på. I en bok kunde vi

samla några av alla erfarenheter, händelser – och inte minst berättelser – som kommit med resan genom landet. TA PLATS! har tänjt på vad vi trodde var möjligt. Vi hoppas att den här boken skall inspirera dig och andra som arbetar med konst och med tillgänglighet, och uppmuntra er att följa den gula tegelvägen. ●

# EN UT VÄRDE RING

AV  
ANNA NORD



**I KOMPLETTERADE** TA PLATS! med utvärderingar. Vi ville ha med en av dem som gjordes under årens lopp. Frågan var vilken? Det fick bli en av de allra första. Den gjordes av synskadade Anna Nord under den första, stora versionen av utställningen, när den visades på Kulturhuset 19 mars-juni 2010. Symbolen\* efter en verktitel innebär att verket bara visades på Kulturhuset i Stockholm 2010.

**1**

Under utställningsperioden har jag mött, guidat runt och talat med många människor varav ett antal har haft en eller flera funktionsnedsättningar. Jag har haft visningar för personer med syn- respektive hörselnedsättningar, personer med nedsatt rörelseförmåga (både rullstolsburna personer och personer som har haft rollator), samt personer med lindriga intellektuella funktionsnedsättningar. I några fall rörde det sig om personer med en kombination av två eller tre av dessa funktionsnedsättningar.

Jag uppfattade det så att alla dessa personer hade stort utbyte av vissa konstverk, till viss del av andra och något litet av de återstående konstverken i utställningen. Vilka konstverk de hade mer respektive mindre utbyte av växlade naturligt nog mellan de olika personerna, beroende på vilket funktionshinder personen hade.

Det jag själv inte har haft möjlighet att iaktta är hur dessa konstverk fungerar för personer med

grava hörselskador, grava intellektuella funktionsnedsättningar eller för gravt flerfunktionshindrade personer.

Om jag, utifrån det jag har kunnat observera, försöker föreställa mig hur konsten i utställningen skulle fungera för de sistnämnda grupperna, tror jag ändå att även personer med sådana funktionsnedsättningar skulle kunna ta del av delar av utställningen. Vad gäller personer med grav hörselskada vågar jag nog påstå att konsten är lika tillgänglig som för personer med grav synskada, dock med en lite annorlunda fördelning av vilka konstverk som fungerar fullt ut eller bara till viss del.

Det är naturligtvis den oerhörda bredden och variationsrikedomen hos konsten i utställningen, som gör att den når fram till så många. Det har varit enormt inspirerande att visa människor runt i utställningen och se hur mycket som faktiskt fungerar för var och en, och hur roligt folk har haft åt de olika konstverken.

För att sammanfatta, tror jag att projektet TA PLATS! har kommit väldigt nära målet att kunna nå alla människor i hela världen oavsett funktionsförmåga. Bra jobbat!

## 2

Väldigt mycket i utställningen har varit mycket bra. Att det har lagts ner stor möda och omsorg på att göra utställningen tillgänglig märks verkligen. När det gäller vissa delar av utställningen fungerade allt så bra att jag knappt kan komma på något som skulle kunna bli bättre än det redan var.

Jag börjar här med en genomgång av de enskilda konstverken för att sedan övergå till mer övergripande aspekter av tillgängligheten.

*Fnittrofonen* har varit ett oerhört uppskattat konstverk – ett konstverk som dessutom inte har strejkat en enda dag. Det var mycket bra att personal från Musikmuseet kom och höjde volymen på skratten. Efter det har jag knappt hört en enda person klaga över att det har varit svårt att uppfatta dessa ljud.

Ur många aspekter var placeringen av *Fnittrofonen* också mycket bra. Det var lätt att få syn på den, och den blev därför upptäckt av många som

inte ens visste att den fanns eller i vilken utställning den ingick. På så sätt var det en bra placering.

Man skulle dock kunna tänka sig ett argument för att ha detta konstverk på en annan plats, och det är den stimmiga miljön runt omkring rulltrappan. De som fortfarande hade lite svårt att höra skratten ordentligt var naturligt nog personer med lindriga hörselnedsättningar. Om *Fnittröfönen* hade stått på en lugnare och tystare plats hade man kanske kunnat göra det möjligt även för dessa personer att njuta fullt ut av den.

Beträffande *Tango* har det varit särskilt roligt att kunna förklara för rullstolsburna besökare att detta är ett verk som i högsta grad är tillgängligt för rullstolar. Vid ett tillfälle kom, jag tror det var, tre familjer med barn som var rullstolsburna. Jag tipsade dem om *Tango*, och flera av barnen blev väldigt förtjusta över den upplevelsen.

Det som kanske blev lite tokigt med *Tango* var att vi hade svårt att få till en fast tid när verket kunde vara bemannat, efter den 1 maj när öppettiderna för sommaren började gälla. Det hade fungerat ganska bra de första sex veckorna, när vi kunde ha verket bemannat fram till omkring

en halvtimme efter det att jag hade avslutat dagens visning. Då hade besökarna som deltagit i visningen möjlighet att gå tillbaka och testa *Tango* i lugn och ro. Efter det att sommarens öppettider hade börjat gälla försökte vi ha det bemannat någon timme före visningen, men då krockade det ofta med att det var paus i Stads-teaterns matinéföreställningar. Dessutom hade de besökare som gått den guidade turen inte någon möjlighet att prova verket efter visningen, eftersom Kulturhuset stängde då. Det bästa hade kanske varit att ha visningen kl. 14.00 och bemanna *Tango* mellan kl. 14.30 och kl. 15.30.

Om jag har förstått rätt, ska *Tango* följa med på vandringsutställningen. Om det är möjligt, tror jag det skulle vara en fördel om man, redan från början, kunde göra upp om en tid då den kan vara bemannad. Då kan man också informera om den tiden på hemsidan, samtidigt som man informerar om tiden för de guidade visningarna.

Det skulle, som vi ju redan har pratat om tidigare, vara toppen om telefonnumret till projekttelefonen fanns med i både punktskriftshäftet och audioguiderna – särskilt med tanke på *Tango*. Jag vet ju varför det var lite svårt att få till

det, och vi har ju som sagt redan diskuterat detta, men jag tänkte att det kunde vara bra att få med det i den skriftliga utvärderingen också. Det är i alla fall jättefint att numret finns med på så många ställen på hemsidan, och även under den länk som handlar om *Tango*.

Apropå numret till projekttelefonen, skulle man ju också kunna lösa det så, att personalen i receptionen alltid meddelar utställningens besökare telefonnumret. Detta förutsätter förstås att besökarna tar vägen via receptionen/informationsdisken innan de ser själva utställningen. Ja, det var en tanke i alla fall ...

Vad gäller *The Wonderful World of Abstraction*, så kan jag bara säga att det är ett fantastiskt verk ur alla synpunkter. Det inkluderar så många sinnenupplevelser och är dessutom en så överväldigande mental upplevelse! Jag vet inte hur jag ska uttrycka det, men upplevelsen är så fullödlig att jag faktiskt skulle våga mig på att säga att detta är ett konstverk som når alla människor oavsett funktionsförmåga. Åtminstone har inte jag guidat en enda person som INTE har kunnat ta del av detta verk. Alla har berörts av det på ett eller annat sätt.

Det kändes också mycket bra att det inte var något problem att gå in bland sidenbanden med rollator och rullstol, som flera av besökarna har gjort.

Jag kan helt enkelt inte komma på något ytterligare som skulle behövas eller kunna göras bättre när det gäller detta verk.

*Hemligheter om Sverige\** har också varit ett mycket spännande och roligt verk. Även detta fungerar bra för väldigt många besökare – också för dem med de flesta former av funktionsnedsättningar.

Det var också fint att informationen om hur verket fungerar fanns på flera språk på lådan, Liksom det faktum att man kunde skriva på vilket språk man ville. Dock återkommer jag till detta med möjligheten att lämna sina hemligheter på punktskrift. Jag förstår att det inte var helt enkelt att skaka fram en punktskriftsmaskin till den tid som återstod av utställningen, efter det att vi talade om det halvvägs genom utställningsperioden. Jag har emellertid haft ytterligare ett antal synskadade besökare på utställningen, som har frågat hur de ska kunna skriva ner sina hemligheter på ett anonymt sätt.

Jag har erbjudit mig att låna ut min egen reglett (det skrivverktyg jag själv har med mig som anteckningshjälpmedel, och vilket är ett tämligen obsolet skrivverktyg som få använder sig av nuförtiden). Problemet med regletten är, som sagt, att få numera vet hur man skriver med den. Därför har mitt erbjudande att låna min reglett inte varit till så stor hjälp för de flesta punktskriftsanvändare. Jag skulle därför verkligen vilja puffa för att man under vandringsutställningen försöker få fram en punktskriftsmaskin, modell Perkins, till detta konstverk.

Flera synskadade besökare har också beklagat att de inte själva har kunnat läsa de affischer med hemligheter som har tryckts upp. Även om man ofta kanske går i sällskap med någon seende person, är det ändå roligt att kunna läsa själv. Dessutom har det, så vitt jag vet, vid några tillfällen förekommit att synskadade personer har besökt utställningen på egen hand, och i dessa fall missar man ju denna del av konstverket helt.

Det slår mig nu, att jag inte vet om affischerna också trycktes upp i storstil för synsvaga personer. Det är annars något som jag också gärna vill uppmuntra till. Detta gäller för övrigt även andra tryckta texter i utställningen.

När jag ändå är inne på affischerna med hemligheter, hade vi (värdarna) gärna sett kopior av dem i andra delar av Kulturhuset sedan Läsesalongen stängts för besökare de sista utställningsveckorna. Detta är kanske att betrakta som överkurs, eftersom det ju var lite speciellt just här, att Läsesalongen skulle stängas innan utställningen var slut menar jag.

Lisa Torells intressanta verk var, såvitt jag kan bedöma, tillgängligt på många sätt.

Under mina visningar gjorde jag så att jag berättade om verket, men rekommenderade besökarna att återkomma till verket efter visningen, för att lyssna igenom berättelsen i lugn och ro. Detta gör att jag inte riktigt vet hur bra det gick för olika sorters rullstolar att komma tillräckligt nära verket, för att personen i rullstolen skulle kunna lyssna i hörlurarna utan problem. Jag tror att det fungerade bra. Möjligen är jag lite osäker på hur det gick för de mer skrymmande rullstolsmodellerna, men jag har inte hört att någon har klagat över det i alla fall.



**”DET INKLU  
DERAR SÅ  
MÅNGA  
SINNESUPP  
LEVELSER**

**OCH ÄR  
EN SÅ ÖVER  
VÄLDIGANDE  
MENTAL  
UPPLEVELSE!”**

**OM  
”THE WONDERFUL WORLD  
OF ABSTRACTION”**

Jag nämner detta bara för att påminna om denna aspekt inför de tillfällen då detta verk ska visas på andra ställen.

För övrigt var det ju bara så tråkigt att detta verk inte fick vara i fred för vandalisering och alltså var ur funktion vid så många tillfällen. En eloge till projektledningen som inte gav upp kampen för att hålla det i gång!

*Shelter\** fungerade också väldigt bra för det mesta.

Placeringen var i princip mycket bra uttänkt. Ibland var det dock lite svårt att höra själva ljudkompositionen, eftersom det då och då satt folk som spelade musik alldeles intill fönstret. Den helg då man höll audition till Idol var det i det närmaste omöjligt att höra någonting av ljudkompositionen. Det var ju emellertid ett speciellt tillfälle och för seende besökare gick det ju fortfarande att ta del av den häftiga visuella upplevelsen.

Om det ska visas på fler ställen tror jag hur som helst att det verkligen är bra om man kan hitta en så tyst plats som möjligt för detta verk. Det är också viktigt att volymen inte är för låg. För det mesta tycker jag att ljudvolymen var på en mycket bra nivå här. Jag tror inte heller att volymen får

vara extremt hög, eftersom det är en särskild upplevelse att lägga örat intill glaset och höra hur ljudet tycks komma från själva fönsterrutan.

*Global Glimpse\** var oerhört populärt! Det var tillgängligt för många, och de flesta verkade ha lätt för att själva förstå hur de skulle bära sig åt för att interagera med verket.

Jag tycker att det var särskilt positivt att verket var konstruerat så att det gick lätt att komma fram till med rullstol.

Om verket syntolkas kan det även vara en upplevelse för synskadade besökare. Detta var något jag insåg den sista utställningsdagen då tre gravt synskadade kvinnor gick en visning med mig. De hade också med sig en seende ledsagare som spontant började berätta hur bilderna interagerade med varandra när dessa kvinnor i tur och ordning stack in huvudet i lådan.

Detta fick mig att fundera på möjligheten att i samband med detta verk, liksom man har gjort vid *Tango*, ange telefonnumret till projektmobilen. Om en synskadad besökare kommer utan seende sällskap, skulle han/hon kunna ringa efter utställningsvärden för att denna/denne

ska komma och syntolka det som händer med bilderna på ballongen. Ja, det är i alla fall en idé. Jag tror inte att det skulle medföra en orimlig, tidsmässig belastning för utställningsvärden, och det gav verkligen mycket mer än jag hade trott, att få en syntolkning av vad som hände på ballongen. Häftigt!

Skulpturerna i *The Visitors*\* är lätta att komma åt att titta och känna på för väldigt många. Det var också alltid så härligt att se personalen i Rum för barn sitta där och läsa monstersagor!

Jag fick uppfattningen att det gick bra att komma fram med rullstol till rummet där film-delen av konstverket visades, förutom att man förstås måste se upp så att man inte körde på något litet barn. Det kändes fint att kunna säga till rullstolsburna besökare att det fanns en ramp upp till filmrummet.

En idé jag fick, beträffande den fantasieggande filmen, var att även den kanske skulle kunna syntolkas. I detta sammanhang funderade jag på om man skulle kunna använda den teknik som redan finns när det gäller syntolkning av DVD-filmer. Det blir ju naturligtvis en kostnadsfråga, men rent

tekniskt är det alltså redan möjligt. Man lägger helt enkelt in en röst som syntolkar filmen. Därefter kan den som ser filmen välja om han/hon vill koppla in detta spår.

Detta är till hjälp, inte bara för gravt synskadade, utan även för synsvaga som kanske till viss del själva kan följa med vad som händer på duken men som kan få ut mer om de får detaljer beskrivna för sig. Insatta personer har nämnt för mig att även seende barn kan ha glädje av syntolkningen.

Som sagt kostar detta en del, men jag ville i alla fall tipsa om det för dem som har mycket pengar att bränna på ett utställningsprojekt! I så fall kan man exempelvis vända sig till Iris Intermedia eller Tundell & Salmson som håller på med denna teknik.

Det mycket populära *Fortune Teller*\* är, ju mer jag tänker på det, tillgängligt på väldigt många olika plan och fungerar därför för de allra, allra flesta. Liksom många av de andra konstverken är det kombinationen av flera olika delar i verket, d.v.s. kombinationen av flera olika fysiska, mentala och intellektuella upplevelser, som gör verket så tillgängligt för så många.

**”SÄRSKILT  
ROLIGT MED  
VERKET  
ÄR ATT DET  
BLIR SOM  
EN EXTRA  
BONUS**

**FÖR DE  
PERSONER  
SOM ÄR BE  
ROENDE AV  
ATT ALLTID  
TA HISSEN.”**

**OM  
"UNGAR SOM LYFTER"**

Jag har inte uppfattat att det är några svårigheter att komma intill ordentligt med rullstol här.

En sak som naturligtvis hade varit toppen vore om ”spådomarna” på lapparna som kommer ut ur konstverket, när bollarna har gått i mål, också fanns tryckta i punktskrift och storstil på samma lappar. Jag förstår dock att detta inte var helt enkelt, och antagligen mycket kostsamt, att ordna. Men det hade varit kul...!

Några besökare påpekade också att den skrivna instruktionen på själva konstverket om hur man går tillväga, var man hämtar bollarna, o.s.v., borde ha funnits där även i punktskrift och storstil. Det mesta av informationen om hur verket ser ut, vad det hela går ut på och hur man gör återfinns ju i punktskriftshäftet och audio-guiden, och därför kan det kanske verka överflödigt att också sätta upp en punktskriftsinstruktion på själva konstverket också. Det som skulle kunna tala för det är att det dels är lite extra roligt att kunna läsa samma instruktion som de andra besökarna, dels att informationen om att man kunde hämta bollarna i försäljningsdisken strax bakom konstverket inte fanns med i punktskriftshäftet, som jag minns det.

Ja, jag vet inte hur viktigt just detta sista är ur tillgänglighetssynpunkt, men eftersom några besökare själva tog upp det, tänkte jag att jag i alla fall skulle framföra det.

Det jag tycker är särskilt roligt med *Ungar som lyfter* är att det blir som en extra bonus för de personer som är beroende av att alltid ta hissen. Verket har givetvis blivit uppskattat av många andra också, men jag upplever det som en speciell gest till och en extra liten förströelse för dem som inte kan välja hur de ska ta sig från våning till våning.

Vad gäller utställningen i stort, var det mycket bra att Macarena, utställningsassistent för TA PLATS!, föreslog och såg till att det fanns mikrofon och hörlurar till hands vid visningarna. Det kändes bra att kunna erbjuda besökare med hörselnedsättningar möjligheten att använda denna utrustning. Det hände även att besökare med normal hörsel ville använda sig av denna möjlighet i den stimmiga miljön, som jag förstod det.

Det var bara vid ett tillfälle som en besökare med hörapparat inte kunde använda utrustningen fast hon ville. Hon kunde inte ha på sig hörlurarna

samtidigt med sin hörapparat, eftersom hörlurarna har en del som måste föras in en bit i örat. Jag kan för lite om hörapparater och ljudförstärkande utrustningar för att kunna avgöra om hon skulle ha klarat sig med bara hörlurarna och vara utan hörapparaten så länge hon hade hörlurarna på sig. För övriga besökare verkar det i alla fall ha fungerat bra med dessa hörlurar, vilket kändes roligt.

Punktskriftshäftena och audioguiderna var utmärkta. Så gott som alla synskadade besökare jag var i kontakt med blev mycket entusiastiska över att de hade möjlighet att själva läsa om konsten och utställningen. Jag vet inte hur många av dem som verkligen lånade ett häfte eller en audioguide, men de uttryckte sig i alla fall positivt om detta. Många av dem var också intresserade av möjligheten att ladda hem audioguiden från hemsidan.

Jag känner hur som helst till en synskadad besökare som inte gick någon guidad visning, utan i stället valde att gå omkring på egen hand med sina vänner. Hon använde sig då av punktskriftshäftet och var mycket nöjd med det.

Jag vill också passa på att säga att markerings-tejpen har varit ovärderlig för mig personligen.

Jag vet också att de flesta synskadade besökare har uppskattat den. Även då de har gått guidade visningar med mig och även om de har haft ledsagare med sig, har de uppskattat att själva kunna följa tejpens från verk till verk.

Tejpen har också varit till hjälp när jag har förklarat för besökare, som har velat gå omkring på egen hand, hur de ska ta sig till olika verk som de specifikt har frågat efter.

Att utställningen visades just på Kulturhuset gjorde den ju extra tillgänglig, med tanke på att det redan är så lätt att ta sig fram med rullstol överallt, att det finns handikappanpassade toaletter, att det finns hissar på bra ställen och att dessa hissar dessutom har punktskriftsmärkta knappar och är försedda med talsyntes som talar om vilket våningsplan man har stannat på. Det sistnämnda kom väl till pass när det kom synskadade besökare med ledarhund, eftersom de inte kan ta rulltrappan tillsammans med hunden.

Jag tycker också att hemsidan fungerar mycket bra. Emellertid skulle det kanske vara bra om även FUB kollar hur den fungerar för deras medlemmar. Jag är inte så bra på att bedöma de aspekterna av hemsidan (lättläst text och dylikt).

Sammanfattningsvis tror jag verkligen att man kan säga att denna utställning är mycket tillgänglig på väldigt många sätt. Det känns som om det i de flesta fall bara handlar om finjusteringar för att den ska bli ännu mer komplett ur tillgänglighetssynpunkt. Verkligen fint jobbat!

### 3

Jag tycker att det har varit roligt att det har varit så många olika aktiviteter på gång i anslutning till utställningen. Programmet har sett väldigt intressant ut, även om jag skamligt nog måste erkänna att jag inte deltagit i något annat än det jag själv hållit på med.

Jag har vid några tillfällen noterat att det har varit saker på gång när jag snabbt passerat förbi. Jag har då tänkt att det verkade mycket trevligt.

### 4

Det har varit oerhört inspirerande att arbeta på ett så spännande och levande ställe som Kulturhuset. Jag har lärt känna flera personer med vilka jag säkert kommer att ha fler kontakter, även nu efter utställningens slut. Detta tror jag gäller kontakter både på själva Kulturhuset, Konstfrämjandet och bland de värdar och andra som jobbat i anslutning till hela projektet. Det var mycket trevligt att jobba tillsammans med de andra värdarna, men också tillsammans med Stefan och Krister och de andra från FUB som också var i tjänst under helgerna.

En fantastisk erfarenhet, som blev en direkt följd av guidearbetet med TA PLATS!, var att jag också av Kulturhuset ombads att under kulturnatten guida utställningen *Tokyo Stories!* Jag har dessutom fått veta att det eventuellt kan komma att bli fler liknande guideuppdrag i samband med andra utställningar längre fram. Det känns verkligen roligt!

## 5

Jag tycker att allt arbete där man kommer i kontakt med människor är lärorikt på många olika vis. Detta projekt är på intet sätt något undantag.

För varje konstprojekt jag är med i, inser jag mer och mer vilket effektivt redskap konsten kan vara för att få folk att reflektera över viktiga frågor och inspirera dem att delta i samhällsdebatten. Detta är en fascinerande insikt.

Jag har också fått upp ögonen för vilket fantastiskt ställe Kulturhuset är, med alla sina olika verksamheter. Vilken enastående mötesplats för människor!

Jag upplever att andan i hela projektet präglas av en stor öppenhet och en stark ambition att ta in allas idéer och synpunkter. Det är härligt att arbeta i ett sådant sammanhang!

## 6

Jag tycker att alla personkontakter, med alla inblandade, genomgående har varit genuint trevliga, helt enkelt därför att det överlag är så trevliga personer jag har haft att göra med.

Ibland har jag kanske upplevt att det har blivit någon miss i kommunikationen mellan olika parter så att inte alla alltid varit på det klara med förändringar i schemat och liknande. Det var då för det mesta ingen katastrof, utan gick att få ordning på ganska snabbt ändå. Jag vet ju också att många både på Kulturhuset och Konstfrämjandet har haft extremt pressade arbetstider under denna tid. Jag har också själv missat att rapportera efter en helg vid ett tillfälle. Dessutom vet jag att det inte alltid är helt lätt att få tag på mig, vilket ju inte heller gör det lätt för andra att få fram information till mig.

Det som blev lite tokigt med de förändrade öppettiderna fr.o.m. den 1 maj var det som jag delvis redan varit inne på, nämligen att det blev svårt att få till en bra tid för bemanning av *Tango*.



Det bästa hade som sagt varit att lägga guidningen kl. 14.00 så att man kunde köra tango en stund efter visningens slut. Det hade dock, tror jag, inte varit helt lyckat att ändra guidetiden efter halva utställningstiden, eftersom tiden kl. 15.00 redan var etablerad, inte minst genom olika tidningar. Jag förstår att detta med andra öppettider under sommaren var en detalj som var lätt att glömma när utställningen och bemanningen av den planerades många månader i förväg, men just därför kan det vara bra att påminna om sådana detaljer inför planeringen av vandringsutställningen.

Det blev också lite tokigt när utställningen inte var bemannad alls under flera vardagar den sista utställningsveckan. Det innebar att både personal på Konstfrämjandet och i Kulturhusets administration inte fick veta att ett par av verken som just blivit lagade återigen hade slutat fungera. Jag vet inte om personalen ute i själva Kulturhuset, exempelvis personalen i försäljningsdisken vid *Fortune Teller* faktiskt försökte meddela någon i administrationen om att detta verk hade slutat fungera igen, men tydligen hade denna information inte nått fram. Jag förstår ju att det självklart inte går att gardera sig mot allt.

Ibland kör det helt enkelt ihop sig, så att ingen finns till hands för att rapportera sådant som behöver rapporteras snabbt.

En journalist som kom på en av de sista visningarna påpekade emellertid att tillgänglighet också handlar om att allting fungerar, d.v.s. att det som har gjorts tillgängligt inte är ur funktion. Nu råkade hon komma en av de dagar då tre eller fyra verk var ur funktion samtidigt som Läsesalongen just hade stängts av. Det innebar att hon bara kunde ta del av fyra verk av tio. Det var ju maximal otur att hon skulle komma just en sådan dag, och jag förklarade för henne att det delvis berodde på vandalisering, delvis på slitage och att verken faktiskt lagades gång på gång för att de verkligen skulle fungera fram till utställningens slut.

Hon hade naturligtvis en poäng i det hon sa, och det var inte helt lätt att få till en bra guidning under de sista helgerna. Jag vill emellertid understryka hur mycket jag uppskattade att alla från ledningen, Kulturhuset och Konstfrämjandet, samt konstnärerna själva, in i det sista gjorde sitt yttersta för att fortsätta att få i gång de konstverk som strejkade.

Det var fantastiskt att möta konstnärerna i *Glimpse*, då de kom den sista morgonen för att laga sitt konstverk inför den sista utställningsdagen, när konstverket inte fungerat på två veckor. De kunde ju lika gärna ha resonerat som så att det ju knappast var värt att försöka få igång verket för bara en dag, när det ändå inte varit igång på så länge. Det kändes som en så fin och respektfull gest gentemot både projektet, utställningen och besökarna, att de och alla andra inblandade ansåg det mödan värt att få igång verket för denna enda återstående dag.

Jag vill också betona att detta tillägg av ytterligare ett fungerande konstverk verkligen gjorde den dagens guidning avsevärt mycket bättre. Tack för att ni alla i ledning och administration, och alla andra inblandade, inte gav upp och struntade i att verken la av under de sista veckorna!

## 7

Jag tycker det är roligt att utställningen inte är slut än, även om utställningsperioden på Kulturhuset är över. Jag har dock kanske inte någon omedelbar idé om hur eller huruvida jag själv skulle kunna delta i vandringsutställningen. Däremot kommer jag med stort intresse att följa utställningens vandring genom landet på hemsidan.

## 8

Jag tycker att det är ett fantastiskt mångsidigt och väl genomfört projekt. Det finns säkert saker man skulle kunna lägga till, men jag kan själv inte komma på vad det skulle vara.

Detsamma gäller enkäten.

Ån en gång: Tack för ett fint samarbete! ●

Anna Nord

Nyköping i juni 2010

6

**TACK!**



**TORT TACK** Lotte Sederholm för första tiden med TA PLATS! där du var oavbrutet ovärderlig!; Tack Lotte Blumenthal som vidgade betydelsen för vad vi gjort de här åren; Tack Jesper Tottie för att du alltid är så pepp; Tack alla coola kvinnor på Händelseriket för åren 2007–2013, vilken resa ni satte igång; Tack Jenny Åhsberger och Ola Ilstedt som över en fika föreslog att ett projekt som TA PLATS! borde finnas; Tack Eva Månsson som drev ett viktigt förarbete; Tack Mats, Marita, Lene och övriga på Medis 5, vilka byggt upp projektet inifrån; Tack Malin Bernt för ständiga insatser; Tack Adolf och Susanne för att ni viktat och siktat; Tack Michael Brolund för att du fattar och satsar; Tack Carina Ostenfeldt för ständiga generösa input; Tack Eric, Margareta, Pia, Maths, Katti, Macarena och Lena på Kulturhuset – shit vad ni är bra!; Tack Sophie och Geska för samarbetet med Kulturlyftet; Tack Lotte och Anneli för samarbetet med Inuti; Tack Gahar Alian för bilder och poesi; Tack Sims för otröttligt och

positivt arbete år ut och år in; Tack Anna Nord för att du leder oss fram; Tack Martin Petéus för gasen i starten; Tack Stefan och Göran på Riksställningar; Tack alla engagerade människor på Musik- och teatermuseet; Tack Magnus, Jörgen, Eva och Margaretha för att projektet blev tillgängligt för synskadade; Tack Katja Aglert för alla slags muskler när de behövdes; Tack Anneli, Katja, Alva och Elin som guidade oss; Tack Anna Lindegren och Görel Åsbo-Stephanson för mobiliseringen i Östersund; Tack Maria Taube för gyllene svador; Tack Fredrik Andersson för god form; Tack Mikael Wahldén som gör saker tydligare.

**TACK** konstnärer Lisa Jeannin och Rolf Schuurmans; Jacob Dahlgren; Geska Helena Brečević och Robert Brečević; Lisa Torell; Felix Gmelin; Alvaro Campo; Malou Bergman; Nadja Ekman; Mattias Larson; Maria Maud Borup Petersen; Lene Leth Rasmussen; Ola Nilsson; Agneta Nordqvist; Bertil Bladh; Johan Sturk; Åsa Frid; Jesper Norda. Det är ni som fyllt projektet med konst.

**TACK** Birgitta Göransson, Annelie Kurttila, Birgitta Karlestedt, Johanna Björkqvist och Eva Persson, Ingela Ögren Weinmar, Jeanette Wahl, Katti Hoflin, Charlotta Hanno och Anna-Karin Andersson. Ni var eldsjälarna som valde att arbeta med TA PLATS! runt om i Sverige.

**TACK** Hanna, Petter, Astrid, Margareta, Ann, Tulsa, Magnus, Niclas, Lotte, Mats, Ola, Jesper, Lisa, Rolf och Ylva för dagarna i Almedalen 2014.

**TACK** ni som hjälpte oss med starten 2010: Stockholms läns landsting, Abstract, Apidae sykompaniet, Fredells, Biljardexperten, TRP teknik AB och Swedendro AB.

## FOTOGRAFER

(sid)

### MARIA BJURESTAM

Teckning: 132-133

### GESKA OCH ROBERT BREČEVIĆ / PERFORMING PICTURES

98-99, 101, 102, 103

### TORBJÖRN CARLSSON

65

### SUZANNE EKLÖF

175, 176-177, 192-193, 277

### OLA ELMQUIST

208

### ÅSA FRID

278, 279

### GLIMPSE

(ALVARO CAMPO,  
MALOU BERGMAN,  
NADJA EKMAN OCH  
MATTIAS LARSON)

267, 268

### BIRGITTA GÖRANSSON

130

### PO HAGSTRÖM

40-41, 43, 127, 130,

154-155

### JOHN HÅKANSSON

81, 82-83, 84-85, 96, 97,  
100, 128-129, 141, 142-143,  
145, 164-165, 257, 258-259,  
260-261, 269, 270, 271, 280,  
281, 286-287, 299, 300-301,  
302-303, 304

### KONSTFRÄMJANDET

186

### ANNE-MARIE ADLER LINGESTEN

198-199, 200, 206, 207

### INGVAR LUNDKVIST

86-87, 131, 146-147,  
166-167, 180-181, 194-195

### FOTOGRAF OKÄND

58-59

### FRIDA PARLING

88-89, 158, 188-189,  
202-203

### LISA JEANNIN OCH ROLF SCHUURMANS

110-111, 112-113,  
114-115, 118-119,  
Video still: 116-117

### JIM SIMS

182-183, 196-197,  
204-205

### JOHANNA SIMS

170-171

### ELIN ULLMAN

174, 288, 289,  
290-291, 292-293

### JEANETTE WAHL

187

### KONSTHALLEN I LULEÅ

144

### NIKLAS ÖSTHOLM

46-47

## KONTAKTUPPGIFTER TILL DELTAGARE

### **PO HAGSTRÖM**

*Initiativtagare och curator*  
pohagstrom.org

### **HÄNDELSERIKET**

habilitering.nu

### **FUB**

fub.se

### **STOCKHOLMS**

#### **FRITIDS**

#### **KONSULENT**

stockholm.se/  
gruppboadadfritid

### **KONST**

#### **FRÄMJANDET**

konstframjandet.se

### **JACOB DAHLGREN**

*deltagande konstnär*  
jacobdahlgren.com

### **LISA JEANNIN & ROLF SCHUURMANS**

*deltagande konstnärer*  
lisajeannin.com

### **PERFORMING PICTURES**

*deltagande konstnär*  
performingpictures.se

### **LISA TORELL**

*deltagande konstnär*  
lisatorell.com

### **GLIMPSE**

*deltagande konstnär*  
glimp.se

### **OLA NILSSON**

*deltagande konstnär*  
ola-nilsson.se

### **FELIX GMELIN**

*deltagande konstnär*  
nordenhake.com

### **MAUD&LETH**

*deltagande konstnär*  
leneleth.dk

### **JESPER NORDA**

*deltagande konstnär*  
jespernorda.com

### **MUSIK OCH**

#### **TEATER**

#### **MUSEET**

*deltagande utställare*  
statensmusikverk.se/  
scenkonstmuseet/

### **MEDIS 5**

medis5.se

### **KULTURHUSET STOCKHOLM**

*utställare*  
kulturhusetstads-  
teatern.se

### **KARLSKRONA KONSTHALL**

*utställare*  
karskrona.se/konsthall

### **STOCKHOLMS LÄNS MUSEUM**

*utställare*  
stockholmslans-museum.se

### **LUDVIKA KONSTHALL**

*utställare*  
ludvika.se/upplevagora/  
kultur/konst

### **SANDVIKEN KOMMUN**

*utställare*  
sandviken.se/konsthallen

### **KULTURENS HUS LULEÅ**

*utställare*  
kulturenshus.com

## TA PLATS!

2010–2014

### JAMTLI ÖSTERSUND

*utställare*  
jamtli.com

### DUKNERS KULTURHUS HELSINGBORG

*utställare*  
dunkerskulturhus.se

### KUNGSBACKA KONSTHALL

*utställare*  
kungsbacka.se

### KONSTFRÄMJANDET BERGSLAGEN

*utställare*  
bergslagen.  
konstframjandet.se

### KULTURLYFTET

kulturlyftet.se

### ALLMÄNNA ARVSFONDEN

arvsfonden.se

Ett projekt initierat och curerat av Po Hagström

Drivet av Konstfrämjandet

Finansierat av Allmänna Arvsfonden

## UTSTÄLLNING

*Curator:*

Po Hagström

*Projektansvarig*

*Kulturhuset Stockholm,*

2010: Margareta Zetterström

*Projektansvarig*

*Karlskrona konsthall,*

2011: Birgitta Göransson

*Projektansvarig*

*Stockholms läns museum,*

2011: Annelie Kurttila

*Projektansvarig*

*Ludvika konsthall,*

2012: Birgitta Karlestedt

*Projektansvarig Sandviken,*

2012: Johanna Björkqvist

och Eva Persson

*Projektansvarig*

*Kulturens hus Luleå,*

2012: Ingela Ögren Weinmar

*Projektansvarig*

*Jamtli Östersund,*

2012: Jeanette Wahl

*Projektansvarig Dunkers*

*kulturhus Helsingborg,*

2013: Katti Hoflin

*Projektansvarig*

*Kungsbacka konsthall,*

2013: Charlotta Hanno

*Projektansvarig*

*Almedalsveckan*

2013: Po Hagström

*Projektansvarig*

*Konstfrämjandet Bergslagen:*

Anna-Karin Wulgué



## **BOK**

Redaktörer: Karin Faxén Sporrang,  
Po Hagström, Niklas Östholm  
Produktionsansvarig: Niklas Östholm  
Grafisk formgivning: BankerWessel  
Korrektur: Anna Nyström  
Tryck: Elanders Fälth & Hässler

ISBN: 978-91-637-5110-3

© Konstnärerna: Jacob Dahlgren, BUS; Glimpse (Malou Bergman, BUS; Nadja Ekman, BUS; Mattias Larson, BUS; Alvaro Campo); Felix Gmelin, BUS; Lisa Jeannin, BUS; Rolf Schuurmans, BUS; dåvarande Musikmuseet; Ola Nilsson, BUS; Jesper Norda, BUS; Maria Maud Borup Petersen; Lene Leth Rasmussen; Performing Pictures (Geska Helena Brečević, BUS; Robert Brečević, BUS); och Lisa Torell, BUS

© Texter: Författarna

© Fotografier: Fotograferna

[www.konstframjandet.se](http://www.konstframjandet.se)

[www.bankerwessel.com](http://www.bankerwessel.com)



TA  
PLATS!



Konstfrämjandet